

Pražská vysoká škola psychosociálních studií

Práce s oběťmi trestných činů

Michaela Paulová

vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová

Praha 2014

Prague College of Psychosocial Studies

Work with victims of crime

Michaela Paulová

The Diploma Thesis Work Supervisor: Mgr. Alena Plocová

Praha 2014

Anotace: Bakalářská práce představuje práci s oběťmi trestných činů ze strany orgánů činných v trestním řízení, jakož i dalších institucí zabývajících se předmětnou problematikou. Teoretická část je zaměřena na typologii obětí trestných činů se zaměřením na postavení oběti při vyšetřování, reakcí oběti na události způsobené spáchaným trestným činem. Předestírá, jakým způsobem jednat s obětí trestného činu, a to jak z pohledu Policie České republiky, tak ze strany psychologů a dalších odborníků. Představuje možné dopady na zdraví oběti v rovině psychické, fyzické a sociální. Dále se zabývá pachatelem trestného činu z hlediska interakce pachatel – oběť trestného činu a příčinami trestné činnosti z hlediska psychologie. Nastiňuje pomoc obětem trestných činů, zejména proces vyrovnání se oběti s utrpěnou újmou. Dále se zabývá humanistickým posláním viktimologie a ukazuje současnou péči o oběti trestných činů ze strany orgánů činných v trestním řízení. Druhá, empirická část se kvantitativním výzkumem, a to prostřednictvím dotazníkové metody, snaží zodpovědět stanovené výzkumné otázky týkající se obětí sexuálního zneužívání a znásilnění, jehož předmětem je snaha o zjištění náhledu obětí na poskytovanou péči ze strany orgánů činných v trestním řízení a dalších institucí zabývajících se viktimologií.

Klíčová slova: Viktimologie, oběť, pachatel, trestný čin, orgány činné v trestním řízení, psycholog

Annotation: This bachelor thesis represents work with crime victims from the view of law authority and other involved authorities. Theoretical part is focused to typology of crime victims with regard to situation of crime victim and to victim response to crime events. It lays several methods how to treat crime victim from the view of Czech Republic Police, psychologists or other experts. Represents possible impacts to health of the victim at the psychological, physical and social level. Addresses offender with regard to interaction between victim and offender and also reasons of criminal activity from the psychological view. Outlines help to crime victims especially the process of victim confrontation with suffered damage. Addresses humanistic approach of victimology and shows current care for victims by law authorities. Second part of this thesis tries to address several questions by quantitative research with help of questionnaire survey. These questions refer to victims of sexual abuse and rape. Quantitative research is focused to get view of victim to help of law and other institutions engaged in victimology.

Keywords: Victimology, victim, offender, criminal offence, law authorities, psychologist

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci na téma Práce s oběťmi trestných činů zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.

V Praze dne 30. 7. 2014

Michaela Paulová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem respondentům, kteří byli ochotni přispět k tématu bakalářské práce svými osobními zkušenostmi. Své vedoucí práce Mgr. Aleně Plocové, za její podnětné myšlenky a zpětnou vazbu k mé bakalářské práci.

Obsah

ÚVOD	- 8 -
<i>I TEORETICKÁ ČÁST</i>	- 10 -
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ	- 10 -
1.1 Historie viktimologie	- 10 -
1.2 Primární a sekundární viktimizace	- 11 -
2 OBĚŤ TRESTNÉHO ČINU	- 14 -
2.1 Typologie obětí trestných činů	- 14 -
2.2 Jednání s oběťmi trestných činů	- 16 -
2.3 Práva obětí trestných činů	- 18 -
3 PACHATEL TRESTNÉHO ČINU	- 20 -
3.1 Typologie pachatelů trestných činů	- 20 -
3.2 Interakce oběť-pachatel trestných činů	- 22 -
3.3 Profily pachatelů trestných činů	- 24 -
3.4 Příčiny trestných činů z hlediska psychologie	- 28 -
4 POMOC OBĚTEM TRESTNÝCH ČINŮ	- 31 -
4.1 Proces vyrovnání se obětí s utrpěnou újmou	- 32 -
4.2 Posttraumatická stresová porucha	- 33 -
4.3 Práce Policie České republiky s oběťmi trestných činů	- 35 -
<i>II PRAKTICKÁ ČÁST</i>	- 37 -
5 VÝZKUM	- 37 -
5.1 Cíl výzkumu	- 37 -
5.2 Formulace výzkumných otázek a jejich zdůvodnění	- 37 -
5.3 Použité metody, techniky a postupy	- 38 -
5.4 Charakteristika šetřeného souboru	- 38 -
5.5 Analýza dat	- 38 -
5.4 Vyhodnocení (zodpovězení) výzkumných otázek	- 51 -
ZÁVĚR	- 54 -
POUŽITÁ LITERATURA	- 57 -
PŘÍLOHA: DOTAZNÍK K VÝZKUMU	- 59 -

„Někdy i žít je statečným činem.“

Lucius Annaeus Seneca

Úvod

Bakalářskou prací na téma Práce s oběťmi trestných činů jsem si zvolila, neboť pracuji u Policie České republiky a tato problematika je mi velmi blízká, jelikož jsem často v úzkém kontaktu nejen s pachateli trestných činů, ale též s osobami, jež se staly obětí trestného činu. Za nejzávažnější trestné činy lze nepochybně považovat trestné činy násilného charakteru se sexuálním podtextem, které jsou pro společnost velmi nebezpečné, a právě obětem tohoto druhu trestné činnosti bude věnována jak teoretická část práce, tak následně část empirická.

Teoretická část obecně nastíní problematiku násilných trestných činů se zaměřením na jednání pachatelů, příčiny páchání trestné činnosti a patologické jevy vyskytující se u pachatelů těchto závažných trestných činů. Po vysvětlení základních pojmů týkajících se pachatelů trestné činnosti je tato část práce věnována obětem trestných činů se zaměřením na práci s těmito osobami, jejich osobnostní rysy, kdy bude představena práce Policie České republiky a práce dalších organizací pomáhajících obětem trestných činů. V neposlední řadě se budeme zabývat otázkou, jakým způsobem se oběť vyrovnává se spáchaným trestným činem, a možnostmi, jak a kam se obrátit se žádostí o pomoc. Rovněž budou popsány změny osobnosti oběti po spáchaní trestného činu, její vnímání a prožívání samotného negativního zážitku. Předkládaná bakalářská práce rovněž představí klasifikaci obětí, práva oběti, jakož i faktory přispívající k vyrovnání se s trestným činem a utrpěnou újmu.

Cílem teoretické části práce je především shrnutí faktorů vedoucích k viktimizaci a způsobů pomoci obětem trestných činů, neboť ve veřejném povědomí se doposud pozornost spíše upíná na pachatele a trestnou činnost než na oběti jako takové.

Empirická část práce bude zpracována formou kvantitativního šetření. V dotazníkovém šetření budou zodpovězeny otázky, které souvisejí s problematikou těchto násilných trestných činů, přičemž cílem předmětného šetření je pak zodpovězení tří stanovených výzkumných otázek, kterými bude zjišťováno, jaké patologické jevy a jiné újmy se u obětí objevily po spáchaném trestném činu, jestli mají oběti důvěru v Policii České republiky, zda jsou oběti dostatečně informované o možnostech odborné

pomoci a jak tuto pomoc hodnotí. Cílem výzkumu je zjištění postojů obětí trestných činů, zmapování chování, jednání a prožívání oběti po spáchaném trestném činu.

I TEORETICKÁ ČÁST

Tato část práce vymezí základní pojmy, s kterými se dále v bakalářské práci bude pracovat, rozkryje problematiku viktimizace, práci s oběťmi trestných činů. Zaměří se na pachatele trestných činů a organizace, které spolupracují s oběťmi trestných činů.

1 Vymezení základních pojmů

Oběť trestného činu: „Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.“¹

Pachatel trestného činu: „Pachatelem trestného činu je, kdo svým jednáním naplnil znaky skutkové podstaty trestného činu nebo jeho pokusu či přípravy, je-li trestná. Pachatelem trestného činu je i ten, kdo k provedení činu užil jiné osoby, která není trestně odpovědná pro nedostatek věku, nepříčetnost, omyl, anebo proto, že jednala v nutné obraně, krajní nouzi či za jiné okolnosti vylučující protiprávnost, anebo sama nejednala nebo nejednala zaviněně.“²

Trestný čin: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“³

Viktimologie: „Viktimologie je vědní disciplína, součást kriminologie zkoumající roli oběti trestného činu pro jeho genezi, odhalování a stíhání. Zabývá se též způsoby pomoci obětem trestných činů.“

Viktimizace: „Viktimizace je proces přeměny potenciální oběti v oběť skutečnou.“⁴

1.1 Historie viktimologie

Viktimologie je relativně novou disciplínou. V překladu znamená nauka o obětech. Zabývá se zejména změnami v chování a prožívání u obětí trestných činů. Snaží se snížit riziko ohrožení u obětí trestných činů. „Viktimologie je součástí kriminologické vědy zabývající se obětí trestného činu, její rolí v genezi a průběhu trestného činu a při

---

¹ § 2 zák. č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a změně některých zákonů.

² § 22 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

³ § 13 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

⁴ KLIMEŠ, L. 1998. *Slovník cizích slov*. Praha: Pedagogické nakladatelství.

*jeho odhalování a objasňování, způsoby pomoci oběti po trestném činu a způsoby, jak zabránit viktimizaci potenciálních obětí.*⁵ Dříve před feudalismem a v raném feudalismu byla oběť právě ta, která byla souzena a stíhána. Systém trestního práva se čím dál více zaměřuje na stát a pachatele. Ochrana svědků i obětí trestných činů zůstávala dlouhou dobu opomíjena.

Od třicátých let 20. století se právníci, psychologové, kriminologové a další odborníci spojili a pod názvem viktimologie uvedli novou oblast odborného zkoumání, která si klade za cíl dosáhnout faktické změny ve prospěch obětí trestných činů. Ke konkrétním výstupům patří zejména zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, který se zabývá právy obětí trestných činů a postupem policejního orgánu s oběťmi trestných činů.⁶

Za zakladatele viktimologie bývají označováni Němec H. von Hentig a Izraelec B. Mendelsohn. Tito definovali obsah pojmu oběť a vytvořili první vědecky podložené typologie obětí. Obsah tohoto pojmu definovali dosti zešíroka – jako oběť byla označena „*osoba, organizace, morální nebo právní řád, které jsou ohroženy nebo zničeny trestným činem.*“⁷

1.2 Primární a sekundární viktimizace

Viktimizace je proces poškozování a způsobování újmy, čímž se z jedince stává oběť. Z psychologického hlediska je újma způsobená trestným činem pouze úvodním dějem, na který navazují další zraňující události. Běžně se rozlišují dvě fáze viktimizace, a to viktimizace primární, což je újma způsobená pachatelem a vznikající jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu. A dále viktimizace sekundární, kde újma vzniká v důsledku reakcí po samotném trestném činu. Patří sem například, jak na událost reaguje nejbližší okolí oběti, dále traumatizující projednávání před soudem nebo necitlivý a netaktní přístup Policie České republiky k oběti. Všichni, kdo přicházejí do kontaktu s obětí trestných činů v důsledku své profese, musí mít vždy na zřeteli, že oběť trestný čin nespáchala.

V souvislosti s primární a sekundární viktimizací hovoříme o primárních a sekundárních ranách.

---

⁵ NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. 2004. *Kriminologie*. Praha: Aspi Publishing. 141 s.

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion.

⁷ GÖPPINGER, H. 1998. *Kriminologie*. München: C. H. Beck Verlagshuchhaltung. 589 s.

Primární rány vznikají bezprostředně při spáchání trestného činu a zahrnují následující:

Fyzická újma, což znamená narušení fyzické integrity od lehčích zranění až po těžká ublížení na zdraví až smrt. **Finanční újma** znamená poškození či ztrátu majetku, nejběžnější případ je trestný čin krádeže dle ust. § 205 zák. č. 40/2009 Sb. **Emocionální újma** je těžko objektivně postižitelná, jelikož se odvíjí od prožívání oběti a může mít různé podoby, například nespavost, fobie, plačtivost.

Sekundární rány jsou výlučně psychologického rázu a dochází k nim v průběhu sekundární viktimizace. Mezi tři nejzákladnější „pocity“ patří **pocit nespravedlnosti**, s obětí se zachází pouze jako s produktem získání informací důležitých pro objasnění trestného činu. Poté je poškozený odkázán jen sám na sebe. Také neusvědčení pachatele nebo příliš nízké tresty poškozeného přibližují více k pocitu nespravedlnosti. **Pocit nedůstojnosti** vzniká necitlivě vedeným výslechem, nevhodným chováním okolí, kdy se právě proto většina poškozených okolí vyhýbá. Poslední **pocit izolace** je prožitkovým důsledkem změn, které prodělávají vztahy v bezprostředním sociálním okolí poškozeného (rodina, pracoviště, místo bydliště) – oběti často mění kontakty nebo se stěhují.

Jako typickou situaci, při níž dochází k sekundární viktimizaci lze uvést nejbanálnější, a to když orgán činný v trestním řízení odmítá akceptovat, že občan může být obětí trestného činu a následně odmítá přijmout trestní oznámení a sepsání protokolu. Motivem takového chování orgánů činných v trestním řízení je nejčastěji obava z toho, že trestný čin nebude objasněn nebo pouhá nechuť či neprofesionalita. Oběť se poté cítí odmítnuta. Ještě negativnější vliv na psychiku oběti má neoprávněné nařčení oběti z toho, že si hlášený delikt vymyslela, toto se nejčastěji týká trestného činu znásilnění nebo ublížení na zdraví. Je-li toto tvrzení nepravdivé, cítí se oběť nařčena a uražena. Jiným zdrojem traumatizace oběti je přílišný tlak a naléhání na oběť, aby podala svědectví v situacích, kdy si oběť nepřeje být svědkem události.

Trestný čin je vždy silným zásahem do života oběti. Z pohledu oběti je trestný čin svévolná událost a nemá rozumné vysvětlení, proč se stala. Dále rovněž tato nenadálá událost oběť zaskočí a vždy zastihne nepřipravenou. Krizová událost znamená, že zvládnutí trestného činu stojí spoustu sil a prolamuje obranné mechanismy.

Na procesu viktimizace se nepodílí pouze role pachatele a chování oběti, ale i chování orgánů činných v trestním řízení, reakce sociálního prostředí a přijetí role

oběti. Obecně lze v souvislosti s problematikou sekundární viktimizace říci, že poškozený se obává projednávání vysoce osobních otázek činu před cizími lidmi, jakož i zveřejnění některých skutečností ze svého života a podrobení se znaleckému zkoumání. Psychicky a časově náročná účast v trestním řízení a opakované četné výslechy zpomalují toužebný proces zapomínání.⁸

---

⁸ ČÍRTKOVÁ, L. 2006. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk.

2 Oběť trestného činu

Obětí trestného činu je každá osoba, která se cítí být obětí. Orgány činné v trestním řízení mají povinnost respektovat osobnost a důstojnost oběti. Přistupovat k oběti musí šetrně a ohleduplně a co nejvíce jí vycházet vstříc. Často hovoříme o zvlášť zranitelné oběti. Zvlášť zranitelnou obětí se rozumí taková osoba, u které existuje větší riziko vzniku druhotné újmy, a to nejenom následky činu, ale také zastrašováním pachatele nebo necitlivým přístupem státních orgánů. Její zranitelnost může vyplývat z osobní charakteristiky oběti nebo z povahy či typu trestného činu, z její životní situace apod. „*Morálním poškozením jsou ohroženy především děti a mládež, které v sobě teprve utvářejí vlastní osobnost. Snadno na jejich duševní vývoj může tedy zapůsobit jakýkoliv trestný čin.*“⁹

V zákoně o obětech trestných činů a změně některých zákonů, se hovoří o zvlášť zranitelné oběti jako o osobě mladší 18 let, osobě, která trpí jakýmkoliv fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem, oběti trestného činu obchodování s lidmi (dle ust. § 168 trestního zákoníku). Záleží mnohdy na konkrétní situaci, která činí oběť zvlášť zranitelnou, kdy do této kategorie lze zařadit oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (znásilnění, sexuální nátlak, kuplířství), oběť trestného činu, který zahrnoval násilí nebo pohrůžku násilím (ublížení na zdraví, loupež, vydírání, atd.), také vždy s ohledem na věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé.¹⁰

2.1 Typologie obětí trestných činů

Existují různé typologie obětí, které vznikají na základě rychlejšího přehledu ve velkém množství informací, kdy mezi nejpoužívanější typologie obětí patří následující:

Podle zažitého trestného činu – zde se rozlišují obvyklé kategorie deliktů, mezi které patří zejména oběti fyzického násilí, domácího násilí, vloupání a oběti podvodů.

Podle reakce na trestný čin – oběti na trestné činy reagují různě, ale obecně se rozlišují základní reakce na trestný čin, přičemž se uvádí dvě kategorie. Oběť pasivní,

---

⁹ BECSKY, S. 2008. *Kinder – und Jugendpolitik, Kinder – und Jugendhilfe in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: IJAB. 21 s.

¹⁰ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a změně některých zákonů.

která se jinými slovy dá nazvat jako odevzdaná, a oběť aktivní, která aktivně prožívá emoční reakce na trestný čin.

Podle interakce oběť–pachatel v době kolem spáchání trestného činu, kdy se zde uvádí pět základních typů obětí, které zavedl viktimolog egyptského původu E. A. Fattah, a jsou to:

a) Zúčastňující se oběť: V tomto případě dochází většinou k situaci, že se oběť a pachatel znají a oběť motivuje pachatele ke spáchání trestného činu.

b) Provokující oběť: Stává se, že provokující oběť často špatně odhaduje pachatele. Nachází se v situaci, která je nebezpečná, a podle oběti se takto nejeví. Záměrně nebo bezděčně se vystavuje silné viktimogenní situaci.

c) Nezúčastňující se oběť: V této situaci se oběť s pachatelem zpravidla neznají. Proto oběť v tomto případě nedokáže vnímat potenciální ohrožení až do doby útoku pachatele.

d) Latentní oběť: Role obětí zde není veřejná a spáchaná újma není známa. Výskyt se předpokládá u obtížně kontrolovatelných jevů, jako je fyzické, sexuální a psychické násilí v rodinách.

e) Nepravá oběť: Tato oběť je v podstatě obětí, která se vyskytla v nesprávný okamžik na nesprávném místě. Útok, který jí byl způsoben, byl původně mířen jiným směrem. Jako nejčastější případ zde uveďme situaci, kdy oběť byla při spáchání trestného činu původně svědkem této události. Pachatel si při páchaní povšiml svědka a rozhodl se z něj vytvořit oběť¹¹.

„Jeden ze zakladatelů viktimologie, B. Mendelsohn, roztřídil oběti podle kritéria zavinění.

- *Zcela nevinná oběť (např. oběť loupežného přepadení, obsluha benzinového čerpadla, poštovní doručovatelka)*
- *Oběť z neznalosti (vinná stejně jako pachatel)*
- *Oběť provokující (spoluvinná na trestném činu)*
- *Oběť, která je ztrátou své sebekontroly vinná více než samotný pachatel (ztráta přičetnosti, nesplnění zákonných podmínek nutné obrany)*
- *Zcela vinná oběť (v průběhu trestního řízení se zjistí, že původně obžalovaný je nevinen, neboť jednal v legitimní nutné obraně)“¹²*

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*, Praha: Eurounion.

¹² HOUBOVÁ, D. a kol. 2002. *Psychologie pro právníky*. Brno: Masarykova universita. 185 s.

2.2 Jednání s oběťmi trestných činů

Jednání s oběťmi trestných činů je velmi složitý a citlivý proces, kdy status oběti však není závislý na výsledku trestního řízení. S poskytnutím péče a přiznáním práv oběti není možno čekat až na výsledek trestního řízení, a proto je třeba na osobu, která se cítí být obětí spáchaného činu, pohlížet jako na oběť, pokud nevyjde najevo opak. Opakem se myslí např. křivé obvinění, o kterém se můžeme blíže dočíst v zák. č. 40/2009 Sb., zneužití postavení oběti, kvalifikování trestného činu jako přestupku, nebo se jedná o občanskoprávní spor. Obětí se může stát kdokoliv. Policie České republiky, orgány činné v trestním řízení, další orgány veřejné moci, subjekty zapsané v registru poskytovatelů služeb, zdravotnická zařízení, znalci, tlumočníci, obhájci a sdělovací prostředky mají povinnost respektovat osobnost oběti a přistupovat k ní citlivě. Není přípustné, aby bagatelizovali způsobenou újmu či zdůrazňovali podíl na trestném činu.

Mezi obecné zásady pro jednání s obětí patří poskytnutí informací. Oběť musí být poučena o svých právech, povinnostech a průběhu trestního řízení, které bude započato oznámením, a mimo jiné i o programech a možnostech pomoci a péče včetně jejich dostupnosti. Policie České republiky a další orgány, které se podílí na procesu práce s obětí, by měly přispívat k obnově pocitu bezpečí, neboť oběť se cítí po spáchání trestného činu ohroženě, jelikož má obavu, že trestný čin se bude opakovat. Psychologové se v těchto situacích snaží obětem pomoci, a to např. tím, že jim vysvětlí pravděpodobnost opakovatelnosti spáchání útoku, doporučí větší kontakt s rodinou a přáteli. Jestliže se však i přesto u oběti vyskytne důvodná obava, že se bude útok na její osobu opakovat, má právo požádat Policii České republiky o krátkodobou ochranu. Oběti, zejména oběti násilných trestných činů, mají zpravidla pocit nedůvěry v sebe samé. Tato situace nastává nejčastěji při nevhodně vedeném dotazování vyšetřovatele, kdy například u trestného činu znásilnění vyšetřovatel směřuje otázky do intimních sfér a soukromí oběti. Nutno zde zvážit, zda je to pro výsledek skutečně nezbytně nutné, a pokud ano, je třeba, aby oběti bylo objasněno, proč je důležité, aby se k takovým otázkám vyjádřila. Pro jednání s oběťmi je velmi důležitá empatie. Empatie by se mnoha lidem mohla jevit jako automatické chování, ale vcítění se do oběti není vždy pro orgány činné v trestném řízení jednoduché.¹³

Jako příklad lze uvést případ, kdy soud považoval za polehčující okolnost skutečnost, že pachatel svou oběť znásilnil rychle, a proto oběť nemohla utrpět žádnou

---

¹³ ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*, Praha: Eurounion.

újmu, jelikož to byl pouze okamžik. „Přestože výrazně většinou obětí znásilnění je žena, stávají se obětmi tohoto činu i muži, a to jak homosexuální, tak heterosexuální orientace. Jejich postavení v průběhu vyšetřování a hledání pomoci je podstatně složitější, neboť narážejí kromě jiného na předsudky týkající se sexuální orientace, mužské role a cítí se sami být velmi znejistěni v prožívání své pohlavní role.“¹⁴

Z vlastní zkušenosti autorky lze uvést, že jednání s oběťmi trestných činů je však velmi stresující i pro příslušníky Policie České republiky, neboť jsou často povinni sdělovat smutné zprávy, mezi které patří např. i oznámení úmrtí. Psychologická doporučení pro jednání s oběťmi se vztahují na verbální i nonverbální komunikaci. V oblasti nonverbální komunikace jsou v praxi pro policistu nejdůležitější zejména následující zásady:

Zrakový kontakt, navázání zrakového kontaktu zpravidla zlepšuje komunikaci. U obětí se setkáváme spíše s tím, že se co nejvíce vyhýbají zrakovému kontaktu. Při kladení otázek by měl být přirozený a upřímný pohled. Není vhodné tzv. „civění“, kdy oběť může získat pocit nejistoty.

Držení těla, např. nahýbání trupu směrem od oběti může vzbuzovat odpor a nechutenství. **Vzdálenost (proxemika)** nemůže být optimální, jelikož optimální vzdálenost neexistuje. Přílišné vzdalování může působit neosobně. Vhodné je, aby si oběť sama zvolila vzdálenost, ve které chce komunikovat.

Mezi psychologická doporučení v oblasti verbální komunikace patří **paralingvistika**. Doporučení v oblasti paralingvistiky se vztahuje na pomalejší tlumenější hlas a delší přestávky mezi jednotlivými otázkami. Na oběť toto jednání **působí** ohleduplně a trpělivě.

Aktivní naslouchání je základní soubor dovedností jakékoliv krizové intervence a slouží k účelu získávání informací a uklidnění hovořícího. Mezi pravidla aktivního naslouchání patří, že hovořícímu je poskytována zpětná vazba, aktivní naslouchání je charakterizováno slovy, jako jsou vcítit se, soucítit, vytušit, rozpoznat, rozumět a pochopit oběť. Pozornost posluchače je zcela zaměřena na hovořícího. Posluchač je ochoten naslouchat a porozumět hlavně citovým prožitkům hovořícího. Udržuje zrakový kontakt s hovořícím. Aktivní naslouchání zahrnuje:

---

¹⁴ GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. 2002. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum 159 s.

a) Pojmenování emocí: pomáhá hovořícímu vyjasnit si, co cítí. Přispívá k uklidnění tím, že redukuje vnitřní zmatek. Samotným pojmenováním intenzivní emoce lze hovořícímu ukázat, že jeho emočnímu stavu je rozuměno. Zaměřením se na emoce oběti je obětem poskytována přestávka od probírání traumatického zážitku a obav z budoucnosti a současně se oběti ukazuje, že nejsou důležité pouze informace z události, ale i to, co prožívá. Mezi emoce, které se dají pozorovat a pojmenovat, patří smutek, pocit viny, vztek, obava z budoucnosti, zmatek, smíšené emoce aj.

b) Parafrázování: účelem parafrázování v oblasti aktivního naslouchání je posilování empatie a vztahu, vyjasňuje to, co bylo řečeno, nutí oběť zpomalit a poslouchat a slyšet své vlastní myšlenky řečené nahlas někým jiným, pomáhá oběti srovnat si myšlenky.

c) Zrcadlení: Posluchač opakuje poslední slovo nebo frázi nebo hlavní slovo nebo frázi klientova sdělení ve formě otázky, čímž vybízí oběť k pokračování. Rovněž slouží k získání času, pokud posluchače nenapadá vhodné pojmenování emoce nebo parafráze. Přičemž je oběť stále povzbuzována soustředit se na to, co právě řekla. V neposlední řadě pomáhá směřovat rozhovor.

d) Povzbuzování jsou malé konverzační výplně, které nenarušují průběh rozhovoru. Ukazují, že hovořícímu je věnována pozornost a povzbuzují ho k pokračování.

e) Ticho a pauzy: Ticho povzbuzuje oběť vyplňovat mezery. Ticho po posluchačově výroku zdůrazňuje jeho pointu. Nejlépe se užívá v kombinaci s ostatními technikami.

f) Otevřené otázky jsou otázky, na které není jednoslovná odpověď (buď ano, nebo ne). Otevřené otázky povzbuzují oběť říci více bez usměrňování konverzace.

V neposlední řadě pak **shrnování** poté, co oběť domluví, neboť je důležité, aby posluchač pro porozumění zopakoval podstatné body rozhovoru. Zakončí rozhovor např.: „*Porozuměl jsem Vám správně? Je to tak?*“

2.3 Práva obětí trestných činů

Práva obětí se vztahují na jakoukoliv fyzickou osobu, která byla nějakým způsobem poškozena následkem trestného činu. V trestním řízení může oběť trestného činu vystupovat jako oznamovatel, poškozený nebo svědek. „*Ten, komu bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda (poškozený), má právo činit návrhy na doplnění dokazování, nahlížet do spisů (§65), zúčastnit se*

hlavního líčení a veřejného zasedání konaného o odvolání a před skončením řízení se k věci vyjádřit.“¹⁵

Mezi základní práva poškozeného patří **právo na odbornou pomoc**. Odbornou pomocí je myšleno psychologické poradenství a sociální poradenství. Dále právní pomoc a právní informace. Co se **práva na informace** týče, málokdy je oběť informována o svých právech a povinnostech. Neví, co smí, nesmí a co se od ní očekává. Pomoc oběť očekává od orgánů činných v trestním řízení. Informace se neposkytují, jestliže by mohly ohrozit dosažení účelu trestního řízení. Informace musí být oběti poskytnuty nejpozději do 24 hodin od oznamované skutečnosti. Oběť má právo na informace o procesních úkonech. Tyto informace se podávají s maximálním respektem na lidskou důstojnost oběti a vychází z konkrétních okolností. Měly by být přizpůsobeny věku, intelektu a psychickému stavu oběti. **Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím** se uplatňuje především v situaci, kdy oběti hrozí nebezpečí, jelikož pachatel je vyšetřován na svobodě nebo na svobodě pobývá. V těchto okamžicích má oběť právo na krátkodobou ochranu, a to vykazáním ze společného obydlí, nebo také na zvláštní ochranu svědka dle zákona č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením. **Právo na ochranu soukromí** se uplatňuje především, pokud si oběť, její zmocněnec, zákonný zástupce, opatrovník nebo důvěrník požádá. Následně jsou informace o tom, kde oběť vykonává zaměstnání, osobní, rodinné a majetkové poměry zveřejňovány pouze orgánům činným v trestním řízení a Probačním a mediačním službám. **Právo na peněžitou pomoc** má oběť, které bylo v důsledku trestného činu ublíženo na zdraví nebo způsobena těžká újma na zdraví, osoba, která se stala pozůstalou po oběti, která zemřela v důsledku trestného činu. Peněžitá pomoc nebude oběti poskytnuta, pokud je sama oběť stíhána jako spoluobviněná v trestním řízení nebo pokud oběť neposkytla bez zbytečného odkladu bez vážného důvodu oznámení o spáchaném trestném činu.

Akreditované subjekty mají povinnost poskytnout oběti bezplatně informace, vést evidenci obětí, které si zažádaly o poskytnutí pomoci. Akreditované subjekty mohou pomoc odmítnout z důvodu naplnění kapacit, nebo jestliže si oběť žádá o poskytnutí služby, která je v rozporu se zájmy akreditovaného subjektu nebo pokud dojde k narušení důvěry mezi obětí a akreditovaným subjektem.¹⁶

---

¹⁵ § 43 odst. 1 zák. č. 141/1961 Sb., trestní řád.

¹⁶ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

3 Pachatel trestného činu

Pachatel je předmětem zájmu mnoha vědních disciplín, mezi které se řadí zejména trestní právo hmotné, kriminologie a kriminalistika. Některé vlastnosti pachatele, např. věk, jsou však relevantní pro veškeré tyto vědní disciplíny. Pachatelem se nerozumí pouze osoba, která sama trestný čin spáchala, ale také spolupachatel a účastník. Spolupachatelem trestného činu se stává osoba v situaci, jestliže byl trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob.

„Účastníkem na dokonaném trestném činu nebo jeho pokusu je, kdo úmyslně a) spáchání trestného činu zosnoval nebo řídil (organizátor), b) vzbudil v jiném rozhodnutí spáchat trestný čin (návodce), nebo c) umožnil nebo usnadnil jinému spáchání trestného činu, zejména opatřením prostředků, odstraněním překážek, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu (pomocník).“¹⁷ Trestně odpovědná pak nemůže být osoba, která ještě nedovršila věku 15 let, která v době spáchání trestného činu trpěla duševní poruchou nebo pokud jednala v krajní nouzi nebo v nutné obraně.

3.1 Typologie pachatelů trestných činů

Pokud jde o existenci typických psychických charakteristik pachatele, dosud se nepodařilo prokázat, které z nich by pachatele předurčovaly k jeho kriminálnímu jednání. Stává se, že pachatel jako dítě vyrůstá v ideálním rodinném prostředí plném lásky a dobré péče, a přesto se stane, že sklouzne k nějakému protiprávnímu jednání. Z tohoto plyne, že nejsou vždy důležité jen vrozené předpoklady, ale rovněž osobnostní založení. V psychologii se rozlišují **tři riziková osobnostní založení**. Prvním z nich je jeho **snížená úzkostnost**. Lze říci, že takovýto člověk nemá téměř žádný pud sebezáchovy, jelikož se rád pouští do nových a velmi nejistých aktivit. Dalším znakem je **zvýšená impulsivnost**, kdy reaguje okamžitě, impulsivně, musí být neustále v pohybu, a jakmile se objeví v jeho okolí něco nového, musí to vyzkoušet. Poslední je **nezávislost na odměně**. Těmto osobám je jedno, jestli jsou chváleni nebo trestáni, a když spáchají něco, co se nesmí, nevadí jim, že bude následovat trest. Všechna tato jmenovaná osobnostní založení můžeme pozorovat již u dětí. Pokud se vyskytne ale

---

¹⁷ § 24 odst. 1 zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

pouze jedna nebo kombinace dvou těchto osobnostních založení, nelze předpokládat, že se zařadí do rizikových skupin.

Obecná typologie rozlišuje pět **základních typů osobnosti pachatele**, které lze zařadit do kriminální populace. Je to socializovaný (normální) typ, neurotický typ, psychopatický typ, mentálně nedostačující typ a psychotický typ.

Socializovaný typ je takový typ, kde fungují myšlenkové pochody a prožívání. Při reakci na trestný čin se u něj objevuje lítost, smutek a úzkost. Socializované typy jsou většinou prvopachatelé, kteří trestné činy páchají při silných situačních tlacích a nedbalostním pozadí. V praxi jsou tyto typy snadno rozpoznatelné, neboť většinou se ani trestným činem netají, a stává se, že samy oznamují, že trestný čin spáchaly, jelikož je k tomu přinutí morální hledisko nebo citové vazby k blízkým lidem.

U **neurotického typu** se objevují neurotické poruchy, jako jsou zvýšená úzkostnost, dráždivá slabost nebo nutkavé vtíravé myšlenky. Typický neurotický pachatel je většinou mladého věku a pochází ze středních vrstev. Tyto typy trestné činy páchají ve většině případů na základě nedořešených dlouhodobějších vztahů v rodině jako reakci na přehlížení otcem či matčinu dominanci a v neposlední řadě zde hraje svoji úlohu i tzv. prodlužovaná závislost na rodičích. Tento pachatel bývá označován jako emocionálně nestabilní. Při páchání trestného činu zanechává neurotický pachatel zřetelné stopy a spáchání trestného činu je amatérské. Často krade, aniž by kradené věci potřeboval. Při jeho dopadení se pachateli uleví, že může být konečně potrestán, trpí-li pocitem viny za spáchaný čin.

O jedincích, kteří trpí svéráznými, nápadnými a zvláštními způsoby chování, hovoříme jako o **psychopatických typech**. Tyto osoby se vymykají běžnému standardu a bývají označovány jako podivíni. Psychopat má nadměrně vystupňovanou agresivitu, explozivní psychopat pak trpí přílišnou výbušností. Již od dětství se psychopati vymykají svým chováním tím, že nerespektují a porušují různé sociální a právní normy. Někteří psychopati mohou být zatvrzelými kriminálníky, ale jsou i tací, kteří se nevyznačují žádným příznakem psychopatie, nemají zvýšenou impulzivitu ani agresivitu, znají citové a hluboké vazby. Velký počet psychopatů se vyskytuje mezi recidivisty.¹⁸ Jednání s psychopaty je velmi složité a o to horší je u nich uplatnění nějakých práv. Inteligentní pachatel psychotického typu je schopen průběh výslechu manipulovat a odvádět pozornost od klíčových otázek, hlavně pokud se setká

---

¹⁸ Vícenásobní pachatelé

s nezkušeným vyšetřovatelem. V roli vězňů pak často vydírají personál sebepoškozováním. Psychopat je schopen si natrénovat přiměřené a méně nápadné chování v určitých situacích. Ve stresových situacích však obvykle vyplavou na povrch původní nevhodné vzorce chování. V dnešní době se tito pachatelé nazývají jako pachatelé s poruchou chování a osobnosti.

Mentálně nedostačivý typ je typ pachatele, který se vyznačuje nízkou inteligencí. Jeho trestná činnost nebývá promyšlená a je přímočará. Tito pachatelé se často dopouštějí násilných trestných činů, jako např. vražda, znásilnění apod., jsou schopni své sexuální touhy uspokojovat na zvířatech a jiných neadekvátních objektech. Rozpoznání těchto pachatelů je velmi snadné. Takovýto pachatel se vyjadřuje velmi jednoduše, má omezenou slovní zásobu. Obecně se u tohoto typu předpokládá větší ovlivnitelnost ve smyslu nekritického bezděčného přejímání jiných názorů.

Psychotickým typem pachatele se rozumí pachatel, který v době páchaní trestného činu trpěl těžkým duševním onemocněním, psychózou. Jeho trestné činy jsou nápadné svou nesrozumitelností a brutalitou a i jejich motivace je nečitelná. Je například schopen zavraždit své děti, jelikož si myslí, že mají v mozku nějakou destičku, která jim vysává mozek z hlavy a je napojená na cizí bytosti z vesmíru. Tito pachatelé, pokud se u nich prokáže jejich onemocnění, nejsou odsouzeni pro svou nepřičetnost.

Motivace trestného činu u psychotických pachatelů je složitá, směřuje k odhalení aktuálně působících vnitřních a vnějších činitelů, které vysvětlují, proč se v dané situaci zachovali kriminálním způsobem.¹⁹

3.2 Interakce oběť-pachatel trestných činů

„Trestný čin s individuální obětí je zpravidla výsledkem dynamické interakce mezi pachatelem a obětí. Míra fyzického násilí užitého pachatelem v deliktech proti osobě závisí do určité míry též na chování oběti v situaci napadení.“²⁰

V některých situacích se stává, že pachatel trestného činu se stane obětí. Nejčastěji to bývá v případě trestných činů spáchaných na rodinných příslušnících. Dlouhodobě psychicky a fyzicky týraná manželka, která hledala i odbornou pomoc, neustojí toto trýznění a manžela zavraždí. Z ženy se pak stane pachatelka trestného činu

---

¹⁹ ČÍRTKOVÁ, L. 2004. *Forezní psychologie*. Pelhřimov: Aleš Čeněk.

²⁰ NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. 1997. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck 88 s.

a současně obětí situace. V dalších případech to jsou tzv. „bílé koně“, kdy se jedná o osoby většinou nesamostatné, někdy i duševně nemocné a s omezenou právní způsobilostí, které jsou zapojené do majetkové trestné činnosti, kde jsou přítomni jako tzv. „hlídači“. Neznají dosah svého jednání či jeho nezákonný účel a osoba, která celou trestnou činnost organizuje, stojí v pozadí. Tyto osoby posléze končí na dlouhé měsíce ve vazbě a přitom skuteční pachatelé (organizátoři) jsou na svobodě a vyhrožují jim fyzickými tresty, budou-li „mluvit“, tzn. k věci vypovídat.

Z praxe je známo mnoho takovýchto případů, kdy za mřížemi končí jiná osoba než skutečný pachatel. Nejběžnější je případ tzv. „konvičkářů“, kdy se jedná o osoby, které jsou organizátorem levně placeni za to, že střeží např. pěstírnu marihuany, kterou pěstují a sklízí. Policie pak většinou dopadne pouze tyto tzv. „malé ryby“. Z podstaty trestního práva plyne, že pachatel stojí proti státu, který je subjektem trestajícím i vyžadujícím náhradu, a nikoliv proti oběti, a proto je v zásadě tak obtížné posílit postavení poškozeného v trestním řízení.

V médiích je obecně osobám, jež se stanou svědkem trestné činnosti, vytýkáno, že jsou v této situaci často lhostejné a zbabělé, nezasahují, a naopak se tváří, že nic nevidí a z místa odchází. Podle psychologů však toto není projev zbabělosti, ale důsledek naší právní reality. Kdokoliv zasáhne v případě trestné činnosti, má před sebou dvě možnosti. První z nich je, že se sám občan stane obětí trestného činu, anebo pokud zasáhne příliš razantně, může se sám stát obviněným. *„Jistý domácí kutil-elektrikář si sestrojil v bytě zařízení, které mělo bránit jeho byt před vykradením. V době jeho nepřítomnosti se do bytu vloupali dva recidivisté. V důsledku fungování výše zmíněného kutilova vynálezu oba utrpěli újmu na zdraví. Jeden z nich následkem utrpeného šoku dostal srdeční infarkt. Zmíněný kutil byl odsouzen pro ublížení na zdraví.“*²¹

Jednou z účinných cest pro pomoc obětem trestných činů je program narovnání mezi pachatelem a obětí, který lze uplatnit u prvopachatelů, jejichž trestná činnost nebyla násilné povahy. Tento program zabráňuje sekundární viktimizaci obětí, staví ji do aktivní role, umožňuje jí přímý kontakt s pachatelem trestného činu a může mu adresovat pocity hněvu vůči němu a frustrace, které oběť protrpěla. Pro pachatele je tento program důležitý pro napravení svého jednání vůči oběti, možnost přiznat si vinu a přijmout odpovědnost za svůj čin. Vzájemná sociální interakce mezi pachatelem a obětí uvolňuje negativní emoční napětí a umožňuje vcítění se pachatele do role oběti.

---

²¹ VITOUŠOVÁ, P. 1995. *K problematice obětí trestných činů*. Praha: Bílý kruh bezpečí. 33 s.

Tato situace může způsobit kvalitativní posun v chování pachatele od sociálně nezralého a neodpovědného k sociálně zralejšímu a odpovědnějšímu. Program vzniká ve čtyřech základních fázích. První fáze je fází výběrovou, v níž je posuzována vhodnost účastníků, kdy nevhodné typy pachatelů, jako jsou osoby s psychopatickou strukturou a agresivní typy se zpravidla z programu vylučují. Druhá fáze se nazývá přípravná a zde je kladen důraz na motivaci pachatele. Důležité jsou sociálně komunikativní dovednosti zprostředkovatele a znalost psychologie osobnosti. Ve třetí, rozhodné fázi dochází k interakci mezi pachatelem a obětí. Oběť v této fázi ventiluje pachateli svůj hněv a veškeré negativní pocity vůči jeho osobě. Pachatel by měl přiznat svoji vinu a společně by měli vytvořit dohodu o náhradě škody. V této fázi musí zprostředkovatel dbát na to, aby oběť mohla volně vyjádřit své pocity, ale zároveň dávat pozor, aby se situace příliš a neadekvátně nevyhrotila. V poslední, konečné fázi dochází k úřednímu schválení dohody a k uzavření případu.

Úspěch celého programu narovnání spočívá zejména na schopnostech zprostředkovatele, neboť pokud neumí ovládat svoji roli, pak jednání mezi obětí a pachatelem nedosáhne žádoucího účinku. Zprostředkovatel by proto měl být psychologicky vybrán, vzdělán v oboru psychologie a měl by absolvovat výcvik v sociálně komunikativních dovednostech.²²

3.3 Profily pachatelů trestných činů

Na základě rozsáhlých empirických výzkumů jsou hledány znaky charakterizující pachatele určitých kriminálních jevů. Tyto výzkumy umožňují získat poznatky o chování a profilech pachatelů. Dle výsledků empirického výzkumu pak vznikají profily pachatelů vybraných druhů trestné činnosti.

Pachatelé sexuálního zneužívání dětí pocházejí z různých společenských vrstev, mají různou profesi i různé vzdělání. Jsou vysoce i méně inteligentní, mohou být velmi společenští i samotáři. Někteří sexuální pachatelé páchají sexuální trestné činy na dětech pod vlivem silných stresových situací, jako jsou rozpady manželství nebo úmrtí partnerky. Jiní jsou už od prvopočátku sexuálně orientovaní na děti. Někteří navíc potřebují k sexuálnímu aktu sadistické prvky a jiní se spokojí s pozorováním dětí, focením dětí apod. Dříve panoval názor, že k těmto trestným činům dochází zřídka

---

²² VITOUŠOVÁ, P. 1995. *K problematice obětí trestných činů*. Praha: Bílý kruh bezpečí.

a že pachatelé jsou většinou duševně nemocní, či dokonce trpí vážnou poruchou osobnosti.

Obecně vzato lze konstatovat, že děti jsou flexibilní a mnohdy si s takovouto nepříjemnou zkušeností samy poradí. Ze současné praxe však lze konstatovat, že výše uvedené názory dostály podstatných změn. Sexuální zneužívání je poměrně častý trestný čin, který je však méně oznamován, a to zejména z důvodu studu. Pachatelé nemusí trpět žádnou poruchou osobnosti a pochází z různých sociálních vrstev. Řídí se svými úmysly, chtějí dělat to, co dělají. Mezi pachateli a oběťmi existují různé vztahy. Zneužívání dětskou obětí silně poškozuje zejména po stránce psychické. V dětství zneužívání chlapci se později v dospělosti sami stávají kriminálními osobami, jejichž recidiva je velmi pravděpodobná a náprava velmi obtížná. Nejznámější jsou následující čtyři typy pachatelů zneužívajících sexuálně děti:

Fixovaný pedofil preferuje děti jako sociální partnery. Děti miluje, sní o nich a nejraději, kdyby to bylo možné, by s nimi tento typ pedofila uzavřel i svazek manželský. S myšlenkou, že by jim mohlo být jeho chováním ublíženo, se nemohou smířit. Kromě příbuzenských vztahů obvykle u těchto pedofilů nenalzáme pevnější ani dlouhodobější vztahy.

Regresivní pedofil prošel normálním dětským vývojem, jakož i heterosexuálními zkušenostmi. Poté u nich došlo ke krizi, získali pocit mužské méněcennosti. Nejčastější příčina krize nastává, že je muž ženou nějakým způsobem šikanován za svou mužnost. K pedofilním kontaktům dochází nejčastěji v důsledku silných stresů. Vybírají si spíše dívčí oběti, které bydlí dále od místa jeho bydliště.

Agresivní, sadistický pedofil vnímá děti jako vhodný objekt pro své sexuálně sadistické choutky. Již od dětství se u něj setkáváme s nepřizpůsobivým a zlým chováním. Vyhlédne si svou dětskou obětí, odvede ji od společnosti na nějaké místo, kde bude mít soukromí, svou obětí zneužije a poté odhodí tělo oběti na osamocené místo. Jedná se o velmi nebezpečný typ, který ale nepatří mezi nejčastější varianty.

Primitivní pedofil (vykořisťovatel) je zanedbaný retardovaný jedinec, který je neoblíben ve svém okolí. Mívá sklony k impulzivité a není schopen navázat vztah se svými vrstevníky a právě toto je důvod, proč si vybírá dětské oběti. Pro vylákání dětské oběti používá strategie a triky, kdy se dokáže velmi snadno přizpůsobit dětské mentalitě. O zdraví dítěte se nezajímá, může použít i násilí, pokud je to nutné.

Pachatelé sériového násilí směřují trestné činy proti zdraví a životu jiné osoby. Pachatelé představují **tři základní typy, podle povahových rysů**. Těmito jsou afektivní, instrumentální a deviantní násilníci. Další útoky, které patří do skupiny sériového násilí, jsou vražedné útoky. Vraždy mívají sexuální podtext, mohou to být útoky na genitálie, posmrtné rituální útoky nebo symbolické znetvoření obětí. Podle psychologických výzkumů jde o pachatele, kteří dlouhou dobu před samotným trestným činem spřádají sadistické představy a fantazie, které je uspokojují. U pachatelů vzniká velká touha být silným a mocným a oběť zcela ovládat. Jejich chování může být ovlivněno výchovou, zneužíváním a odstrkováním v dětství, což poté motivuje pachatele k takovýmto sadistickým rozhodnutím. Pachatel jako dítě v takovýchto situacích často uniká do snů a fantazijních představ, ve snech nahrazuje pocity bezmoci, pocity vlastní síly a moci a celkovou nadvládou nad druhými. Pojem masové vraždy je typický pro pachatele, kteří zavraždí více osob na jednom místě, při jedné události. Nejčastější výrok u pachatelů masových vražd zní: „*Už dlouho předtím, než jsem začal zabíjet, jsem věděl, že to tak skončí. Mé představy byly příliš silné, příliš dokonalé a trvaly příliš dlouho.*“²³ Těmto pachatelům je dlouhou dobu věnována pozornost ohledně tlumících sexuálních praktik, počínaje ochranou sexuální léčbou a konče eventuální kastrací.

Pachatelé telefonního teroru jsou vlastní skupinou pachatelů zhruba od 80. let a dělí se do čtyř skupin. První skupinu tvoří **obscénní telefonáty**, kdy si takovýto pachatel vybere jakékoliv telefonní číslo nebo zvolí číslo některého známého adresáta, s nímž po dobu rozhovoru mluví o sexu, a chce přimět ženu nebo i dítě k autoerotickým praktikám. Často si fiktivně volí profesi nebo nějaký důvod, proč volá. Představí se jako gynekologický lékař a řekne, že provádí telefonický výzkum. Pro dokonalou přípravu jsou tyto pachatelé schopni se vloupat do ordinace a ukrást zdravotní dokumentaci určité pacientky, aby pak při provádění telefonátu působili věrohodně. Další skupinou jsou **katastrofické telefonáty**. Pachatel si vybere většinou zcela náhodně dle telefonního seznamu osobu a volá jí za účelem tuto vyděsit. Představí se jako známý partnera osoby a řekne, že partner dané osoby měl např. těžkou dopravní nehodu. Pachatele vzrušuje pocit, že v oběti vyvolá nesmyslné destruktivní chování. Pachatelé **výhružných telefonátů** se pasují do role lovce hříšníků. V představách si vykonstruují, že osoby, kterým volá, se dopustily nějakého hříchu a musí být potrestány, přejít na jinou víru.

---

²³ ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion. 98 s.

Často výhružných telefonátů zneužívají majitelé domu, kteří volají svým dlužníkům, aby u nich vyvolali strach. Nejznámějšími jsou **kontrolní telefonáty**, s nimiž se setkáváme i při konfliktních partnerských vztazích, kdy pachatelky bývají i ženy. Právě ženy mají jako zhrzené partnerky tuto metodu ve velké oblibě. Obecně kontrolní telefonáty spočívají v tom, že pachatel volá své oběti a kontroluje místo, kde se nachází, nebo jen mlčí a poslouchá zvuky v pozadí a může také vydávat různé zvuky.

Posledním základním druhem jsou **pachatelé krádeží v obchodních domech**. Mezi základní čtyři povahy pachatelů, jež se dopouští krádeží v obchodních domech, patří takzvaní rebelové, reakcionáři, podivíni a slaboši. Toto rozdělení je velmi obecné a pouze povahové. Psychologové rozdělili pět skupin, podle nichž se řídí orgány činné v trestním řízení. První z nich je **vývojový pachatel**, jenž patří do skupiny mladistvých a důchodových. U mladistvých typů se s krádeží setkáváme jako s možností seberealizace. Pachatel chce někam patřit, potřebuje uznání ve skupině svých vrstevníků. S pachateli důchodového věku se setkáváme jen zřídka, kdy se jedná spíše o duševně nemocné, a hlavním znakem je zde porucha paměti. Druhým typem pachatele je **příležitostný pachatel**. Do této skupiny patří běžní občané, mohou být chudí, bohatí a z různých sociálních vrstev. Při krádeži u nich rozhoduje impuls, že se něčeho zmocní v situaci, kterou považují za nerizikovou. Když se těchto osob zeptáme, proč to udělaly, dostáváme např. odpovědi, že vlastně ani samy nevědí a že tu věc ani vůbec nepotřebují. Třetí skupinou je **recidivující pachatel**, kdy jde o chronického pachatele žijícího na okraji společnosti, a tyto krádeže v obchodě jsou jeho každodenní záležitostí, aby zajistil své existenční potřeby. Je zajímavé, že tento typ pachatelů však není vůbec nejpočetnější. Nejpočetnějším druhem jsou příležitostní pachatelé, kdy se stále více v policejní praxi setkáváme právě s prvopachateli. Předposlední skupinou jsou **pachatelé v ekonomické tísní**. Do této skupiny patří hlavně matky samoživitelky a běžní občané. Dnešní doba zdražování tyto lidi dohání ke krádežím věcí, na které nemají finanční prostředky, ale potřebují je k zajištění základních životních potřeb. U matek samoživitelek se nejčastěji jedná o drogerii a potřeby pro dítě. Poslední skupinou jsou **psychicky nemocní pachatelé**, což jsou osoby trpící různými druhy psychických onemocnění. Nejčastějšími jsou kleptomanie, mnohočetné osobnosti nebo osoby s neuroticky obsesní poruchou.²⁴

---

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion.

3.4 Příčiny trestných činů z hlediska psychologie

Osoby se stávají pachateli v situacích, kdy nemohou dosáhnout svého cíle a kdy nejsou uspokojeny jejich základní potřeby. V těchto situacích pocítují napětí a snahu z těchto napínavých vnitřních pocitů nějakým způsobem uniknout. Pachatel si může zvolit buď únikovou reakci, nebo reakci agresivní. Mezi osobnostní dispozice, které pachatele předurčují k neadekvátnímu jednání, patří omezená nebo snížená schopnost reálně vnímat realitu, myšlenková rigidita (strnulost), emoční labilita, iritabilita (popudlivost), zvýšená sugestibilita, nedostatek sebevědomí, zvýšená agresivita, neschopnost přizpůsobit se, impulzivnost, sklony k úzkosti, snaha vztahovat vinu na druhé a nedostatek vůle. Aby došlo ke spuštění konfliktního jednání, je třeba kombinace osobnostních dispozic, podnětové situace a motivu. Motivy mohou být různé. „Mezi nejčastěji uváděnými příčinami konfliktního jednání se objevují: neschopnost (neochota) řešit své vnitřní konflikty (frustrované potřeby) jiným způsobem, potřeba prezentovat svoji sílu, moc, s cílem zastrašit, ublížit, pomstít se, snaha dosáhnout svého cíle, jakýmikoli prostředky a za každou cenu, snaha získat výhody, zisk (hmotný, finanční, sociální ocenění), přesvědčení, víra jedince, plnění norem skupiny, jíž je jedinec členem, obrana vlastních práv, potřeb, zájmů (skutečných nebo i domnělých), pozitivní zkušenost s tímto způsobem jednání v interpersonálních vztazích, potřeba řešit psychickou zátěž aktuální či dlouhodobě působící, duševní porucha či porucha chování.“²⁵ Aby se zabránilo takovéhoto vývoje jedince, lze uplatnit postavení k lidem a k sobě samému. Po uvědomění si toho, že se něco takového děje, je vhodné mít dostatek odvahy a obrátit se na odbornou pomoc.

Za charakteristický projev konfliktogenních jedinců lze považovat jednání, chování a vnější projevy vnitřního chování. Mezi konfliktogenní jedince můžeme zařadit **rozzuřeného, avšak kontrolujícího se jedince**, který svůj vztek vyjadřuje přímo, ale projevy jeho vzteku jsou morálně únosné a většinou má k tomuto jednání oprávněné důvody. **Útočný a nepřátelsky se chovající jedinec** se projevuje takovým způsobem, že jeho chování je morálně neúnosné. Jeho jednání je neadekvátní k podnětu. **Agresivní způsob jednání** je takové jednání, kdy jedinec opakovaně útočí, fyzicky napadá ostatní a snaží se nad nimi získat moc. **Impulzivně reagující jedinec** se chová nepředvídatelným způsobem. Reaguje impulzivně a často jsou jeho činy nepromyšlené. Impulzivní reakce nastává tehdy, když jedinec reaguje na životní události bez předchozí

²⁵ SPURNÝ, J. 1996. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion. 42 s.

úvahy. **Velikášsky se prezentující jedinec** zase rád prezentuje své vynikající vlastnosti, chová se lehkomylně a ostatní považuje za méněcenné. Často reaguje manipulativním jednáním, snaží se přesvědčovat a ovlivňovat ostatní pro své sobecké zájmy.

Jedinci s různými povahami se často dostávají do konfliktních situací. Psychologové o konfliktních situacích hovoří jako o zvláštním druhu styku mezi dvěma a více jedinci. Při jejich setkání dochází ke střetu jejich představ, zájmů či hodnot. Vzniklý interpersonální konflikt je pak základem pro konfliktní situaci. Konfliktní situace mají různou podobu. Liší se od sebe intenzitou postojů účastníků situace, počtem účastníků a rovněž záleží na tom, jakou má ten či onen roli. Role mohou být například oběť, iniciátor konfliktu, aktivní účastník nebo osoba přihlížející. Záleží na vztahu mezi nimi a na způsobu, jak své postoje účastníci prezentují, a prostředky, které používají k dosažení cílů. Dále se od sebe liší podmínkami, jako je délka trvání, způsob vzniku a následky. Incident je zvláštním typem konfliktní situace a má rychlý průběh. Iniciátor počítá s momentem překvapení, svých cílů dosahuje především násilným způsobem.

Problémovými jedinci se nazývají takové osoby, které svým chováním narušují veřejný pořádek. Svou zlost prosazují převážně agresivním způsobem a útočí na zdraví a životy osob či jejich majetek. V konfliktní situaci má svoji roli mnoho faktorů, jako např. agrese útočníka, ostatní účastníci konfliktní situace, prostředky používané účastníky k dosažení cílů a podmínky, v nichž se situace odehrává. Pachatel se dopouští trestných činů, jelikož je ovládán spouštěcími faktory konfliktní situace. Mezi takovéto faktory se řadí:

- a/ **Averzní stimulace** jsou takové situace, kdy pachatel pociťuje napětí, jelikož nedosahuje cíle, který si dal, a nejsou splněny jeho potřeby.
- b/ **Dis inhibice vyvolané drogami**, kdy schopnosti pachatele jsou utlumeny návykovými látkami. Mezi nejčastější patří alkohol a drogy.
- c/ **Přítomnost podnětů, které podporují násilí, nebo skupinová podpora**, vyskytující se u fotbalových fanoušků, násilné scény v médiích.
- d/ **Používání barbrů**, barbrem se rozumí slova, která provokují nebo urážejí oběť.
- e/ **Náhlé životní změny nebo stresory**, může to být úmrtí partnera nebo blízkého člena rodiny, rozpad manželství nebo odchod dítěte z domova.²⁶

---

²⁶ SPURNÝ, J. 1996. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion.

Konfliktní situaci tvoří pět základních fází, kterými pachatel prochází. První fáze se nazývá **spouštěcí fáze**, jedná se o celkový neklid pachatele, jeho nervozita, narušování osobního prostoru druhých lidí, sevřené pěsti a podupávání nohou a další znaky nervozity. Druhou **eskalační fází** se rozumí stupňování neklidného chování pachatele. Je zde velký odklon od normality. V **krizové fázi** roste u pachatele jeho psychické a fyzické vzrušení, ubývá kontroly nad agresivním chováním a zvyšuje se pravděpodobnost útočného chování k objektům nebo osobám. Poté následuje **uklidňující fáze**, která se objevuje přibližně 90 min. po vyplavení agrese. Poslední fáze se nazývá **fáze postkrizové deprese**, kdy si pachatel uvědomuje činy, kterých se dopustil, a následky, které mu hrozí.²⁷

---

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion.

4 Pomoc obětem trestných činů

Pomocí obětem trestných činů se dříve zabývali pouze dobrovolníci v neziskových organizacích, teprve později se začali obětem věnovat sociální služby garantované státem. Oběť se málokdy obrátí na odborníky s prosbou o pomoc a myslí si, že postačí pouze pomoc rodiny a přátel, kteří však nevědomě a bezelstně při komunikaci s obětí dělají základní chyby, kdy s obětí mluví a chovají se k ní, jako by se nic nestalo. Současně se zcela záměrně vyhýbají rozhovoru týkajícího se bolestných vzpomínek a vybízí oběť, aby konečně zapoměla. Toto brání přirozenému mechanismu vyrovnávání se oběti s traumatem. Nevhodné reakce okolí na primární viktimizaci pak posilují negativní dopad trestného činu na oběť. Rodina by zcela určitě měla být místem bezpečí a emocionální podpory, kdy je ale rovněž třeba s obětí vhodně komunikovat a zvykat si na návrat do běžného života a zcela běžně řešit každodenní záležitosti.

Každá oběť si zcela nepochybně po činu klade otázku, proč se to stalo právě jí, a hledá vinu v sobě. Rodina by měla oběti dát jasně najevo, že ona trestný čin nespáchala a to, co se jí přihodilo, je špatné a ten, kdo to udělal, si zaslouží trest. Některé oběti se znovu vracejí k trestnému činu, promítají si ho jako film a zpětně uvažují, co by stalo, kdyby něco udělaly jinak.

„Viktimizace může u oběti odstartovat různé poruchy v prožívání a chování. Typické jsou např. poruchy spánku, poruchy příjmu potravy, nutkavé vtírající se vzpomínky a myšlenky na čin (intruze), příznaky vyhýbání se (oběť se vyhýbá kontaktu se vším, co připomíná zločin), podrážděnost anebo velká únava atd. Důležité je, aby rodina oběti věděla, že takové chování je normální reakcí na nenormální situaci.“²⁸

Osoba, jež se stala obětí trestného činu, by měla využít odborné literatury vztahující se k dané věci a za současné pomoci svých blízkých by se měla naučit vyjadřovat své pocity tzv. ventilováním, neboť poté dochází k uvolnění nahromaděné negativní energie. Oběť se musí vyplakat, vykřičet a k tomu potřebuje člověka, kterému může důvěřovat.²⁹

---

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. 2007. *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada. 127 s.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. 2007. *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada.

4.1 Proces vyrovnání se obětí s utrpěnou újmou

Duševní vyrovnání obětí s negativní zkušeností je velmi komplikované, neboť prožívání jakékoli újmy má svoji dynamiku. Rovněž záleží na tom, jak se oběť chová ihned po tom, co se stala obětí trestného činu, a následně zpravidla oběť prochází třemi fázemi procesu vyrovnání se s utrpěnou újmou.

První fáze se nazývá **fáze šoku**, která nastává okamžitě po spáchání trestného činu. V této fázi oběť prožívá velké emoční napětí, které se prolévá do vnějšího projevu oběti, nebo mohou být emoční projevy zablokovány a neprojevují se ve vnějším chování oběti vůbec. Tato oběť pak působí klidným dojmem a je schopna bezprostředně po spáchání činu o události v klidu hovořit. V této fázi jsou běžným příkladem poruchy paměti, zejména v procesu vybavování si události. Délka této fáze je odlišná, ale běžně se psychologové shodují na 1–3 dnech.

Ve druhé fázi, tzv. **fázi hojení či nastupující adaptace** se oběť začíná s traumatickou událostí postupně vyrovnávat. V této fázi se objevují dvě protichůdné polohy. První poloha je intruze, kdy oběť znovu prožívá traumatickou událost, tato se jí vrací ve snech, ale i za bílého dne, a neustále si ji přehrává jako film a znovu se vrací k emočním prožitkům, o kterých také hodně hovoří. Druhá poloha je zablokování, kdy se oběť odmítá k události vracet, hovořit o ní a snaží se popřít své emoce. Oběť se postupně smiřuje s tragickou událostí. Délka této fáze je velmi různá, u někoho může trvat roky a někdo se ani přes tuto fázi dále ani nedostane. Během fáze hojení má pak oběť typické projevy, mezi něž řadíme popření, kdy oběť odmítá přijmout, že se něco stalo, a když toto přijme, myslí si, že se s tím vyrovná sama. Dále přichází **deprese**, kdy oběť ztrácí smysl života, myslí si, že nic nemá smysl, že už nikdy nebude nic jako dříve, a mnohdy jsou zaznamenány i pokusy o sebevraždu. Následující **emocionální labilita** je pak velmi častá, kdy se střídají pocity obrovského smutku, vzteku, zlosti, otupělosti a lhostejnosti. **Zpracování zážitku** je pak další částí, kde si oběť klade otázku, proč se to, co se stalo, stalo právě jí a co je schopna udělat, aby se s tím vyrovnala. Při této fázi oběť často naráží na proces **sebeobviňování**, který je velmi typický a běžný. Oběť totiž hledá vinu v sobě a má za to, že kdyby například nešla v noci v krátké sukni parkem, nevyprovokovala by pachatele a on by jí neznásilnil. Oběť si vlastně myslí, že si za to může sama. Někdy si při procesu sebeobviňování oběť dává za vinu, že dříve se dopustila nějakého prohřešku a že teď za to byla tímto činem potrestána. Důležité při

této fázi je, aby oběti bylo vysvětleno, že nikdo nemá právo ublížit jí a že to v žádném případě není její vina.

Poslední je fáze **zhojení či konečné adaptace**, do které však nemusí dospět všechny oběti. V této fázi již vzpomínky ztrácejí emocionální náboj. Oběť je již schopna se o události bavit bez emocionálního prožitku. Narušená a dezorientovaná oběť se tedy konečně znovu integruje. Nikdy oběť na prožité trauma nezapomene, ale je schopna se s tím vyrovnat, postavit se proti tomu a bojovat. Traumatický zážitek však navždy zůstává součástí osobnosti oběti.

Oběti traumatického zážitku, často hledají uplatnění v pomáhajících profesích, jelikož je to jeden ze způsobů vyrovnání se s traumatickou událostí. Mohou to být sociální pracovníci, terapeuti nebo příslušníci ozbrojených složek.³⁰

4.2 Posttraumatická stresová porucha

Tímto termínem se označuje soubor různých poruch chování a prožívání. U posttraumatické stresové poruchy je typické, že přichází následkem mimořádně stresujícího nebo traumatického zážitku. Mohou také vzniknout v době významné životní události a změny. Poruchy této skupiny lze chápat jako maladaptivní reakce na těžký nebo dlouhotrvající stres, jelikož narušují mechanismy úspěšného vyrovnání se s ním, což vede ke zhoršení sociálního fungování.³¹ Reakcemi na stres mohou být poruchy spánku, potivost, nevolnost, průjmy a další.

Posttraumatická stresová porucha se objevuje u obětí trestných činů, zejména u obětí násilných trestných činů, u obětí přírodních katastrof a teroristických útoků, ale také u osob, které byly svědky takovýchto událostí. Příznaky mohou propuknout až po delším časovém úseku od samotné události. Často je posttraumatická stresová porucha porovnávána s depresí a smutkem.

Posttraumatická stresová porucha vzniká na základě traumatické události, jež je vymezena dvěma znaky. První znak zaregistruje, že se blíží nebo nastala nebezpečná situace. Oběť si uvědomuje, že bude ohrožena na zdraví, možná i na životě nebo že bude někdo, komu je osoba svědkem, ohrožen na zdraví nebo na životě. Jako názorný příklad lze uvést situaci, kdy nezraněný řidič vozidla, které jeho vinou havarovalo, může trpět touto poruchou v důsledku pocitu viny za další účastníky dopravní nehody.

---

³⁰ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. 2007. *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada.

³¹ <http://www.stopstigma.cz/neuroticke-poruchy-reakce-na-stres-a-poruchy-prizpusobeni.html>

Druhým znakem vedle momentu blízcího nebo nastalého nebezpečí je též moment nepřijemného překvapení. Moment překvapení překračuje rámeček běžných zkušeností a nepatří do každodenního života. Moment překvapení je natolik výjimečný, že je vnímán jako krize a prolamuje obranné mechanismy osobnosti.

Mezi typické příznaky posttraumatické stresové poruchy patří samozřejmě samotná **existence traumatické události**, které jsou pro člověka různé. Poté, co traumatická událost nastane, je pak dalším znakem **znovuprožívání traumatické události**. Osoba se k události znovu vrací, mívá noční můry, vybavují se jí vzpomínky, objevuje se velká psychická bolest na místech nebo při situacích, které symbolizují onu traumatickou událost. Dalším znakem je **nápadné vyhýbání se podnětům souvisejícím s traumatickou událostí**. Oběť se snaží vyhnout všemu, co v ní evokuje vzpomínky na krizi. Ztrácí zájem o veškeré činnosti, které ji dříve bavily, a cítí pocit izolace, neboť se často uchyluje do samoty. V souvislosti s touto krizí bývá oběť raději jen doma, jelikož venku by se mohlo objevit něco, co by v ní vyvolalo opět děsivou vzpomínku. **Přetrvávání příznaků zvýšené aktivační hladiny** je dalším znakem posttraumatické stresové poruchy. Oběť trpí nespavostí, v noci se budí, bývá podrážděná a rozhněvaná. Není schopna se soustředit, reaguje nepřiměřeně v neočekávaných situacích. Posledním znakem je **doba přetrvávání příznaků přesahující jeden měsíc**. Pokud výše uvedené příznaky přetrvávají déle než měsíc, je obecně menší šance na spontánní uzdravení. Příznaky poté již vážně omezují jedince v pracovním i soukromém životě. Podle mezinárodní klasifikace nemocí MKN-10, která u nás vstoupila v platnost podle rozhodnutí Ministerstva zdravotnictví v roce 1993, nese posttraumatická stresová porucha označení kódem F43.1.

Dosud nejsou známy faktory, které by usnadnily nebo blokovaly vznik posttraumatické stresové poruchy. K těžkým posttraumatickým stavům jsou náchylnější ti jedinci, kteří jsou přesvědčeni o své neporazitelnosti, neboť se snaží žít v roli chladných hrdinů. Důležitou roli také sehrává aktuální psychický a fyzický stav oběti. Pokud jde o možnosti, jakým způsobem eliminovat nepříznivé důsledky události, lze uvést, že jedním z nejdůležitějších prvků je možnost o traumatické události otevřeně hovořit v bezpečném prostředí. V praxi se hovoří o tom, že takovýto rozhovor s obětí by měl nastat před tím, než osoba ulehne po tragické události ke spánku.³²

---

³² ČÍRTKOVÁ, L. 2004. *Forezní psychologie*. Pelhřimov: Aleš Čeněk.

4.3 Práce Policie České republiky s oběťmi trestných činů

„Prvním předpokladem pro to, aby oběť mohla oznámit trestný čin, je, aby si vůbec uvědomila, že delikt byl spáchán a že jí byla poškozena.“³³

V praxi lze u Policie České republiky konstatovat, že práce s oběťmi trestných činů je velmi náročná. Práva obětí většinou vycházejí z předpokladů, že oběť o ně požádá, aby však mohla o svá práva požádat, musí je znát. Z tohoto důvodu je tato povinnost pro policii zakotvena, a to již při prvním kontaktu s obětí.

Bezprostředně po činu však nelze oběť zahltit všemi informacemi, a proto se předávají ústně pouze ty nejdůležitější informace. Informace jsou předávány srozumitelně a s ohledem na konkrétní oběť. První kontakt policie s obětí může být buď v terénu, nebo na oddělení Policie České republiky.

Policista vykonávající službu v terénu nebo policista, který se v době svého volna setká s obětí trestného činu, je povinen poskytnout informaci o tom, **kde je možné podat oznámení** o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. To znamená, že oběť vyšle na nejbližší místní (obvodní) oddělení policie, na nejbližší služebnu kriminální policie a vyšetřování nebo požádá o podporu operační středisko nebo oběť sám doprovodí na nejbližší policejní služebnu.

Policista, který se setká s obětí na služebně, kam se oběť dostavila podat oznámení o podezření ze spáchání trestného činu, tuto poučí o tom, že každý policejní orgán je povinen přijmout oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, a že se může se žádostí o pomoc obrátit na subjekty zapsané v registru poskytovatelů služeb, který je přístupný na internetu. Tyto subjekty poskytují pomoc psychologického a sociálního poradenství, jakož i podstatné právní informace. Oběti poskytne kontakty na tyto subjekty, zejména pokud oběť nemá možnost přístupu na internet nebo jej neumí používat. „Vyslýchající iniciuje výslechovou interakci, seznamuje vyslýchaného s předmětem výslechu, jeho procesním postavením, poučuje ho o jeho právech a povinnostech, zjišťuje jeho ochotu vypovídat, vyzývá vyslýchaného k výpovědi (monologu).“³⁴ Dále poučí oběť o tom, že základními podmínkami pro poskytnutí bezplatné pomoci je samotná žádost oběti a skutečná potřeba pomoci. Rovněž je oběti vysvětleno, za jakých podmínek má právo na přijetí opatření k zajištění vlastní bezpečnosti, kdy se posuzuje zejména míra ohrožení oběti. Může to být

³³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. 2001. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck. 64 s.

³⁴ SPURNÝ, J. 2003. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál. 75 s.

například krátkodobá ochrana, vykázaní osoby ze společného obydlí, soudem vydané předběžné opatření v občanském soudním řízení na žádost oběti, zvláštní ochrana svědka, utajení totožnosti svědka a předběžné opatření soudem nebo státním zástupcem v trestním řízení. Dále je oběť poučena o tom, u kterého orgánu – pokud již lze stanovit věcnou a místní příslušnost – získá další informace o věci, ve které se stala obětí trestného činu. V praxi to znamená informaci, který policejní orgán povede dál vyšetřování, zda ten, u kterého byla věc oznámena, nebo zda bude věc například postoupena na jinou policejní součást. Pokud nelze v počátku stanovit věcnou a místní příslušnost, je třeba poučit oběť o tom, že v případě postoupení věci bude o této skutečnosti neprodleně informována.

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 Výzkum

5.1 Cíl výzkumu

Cílem empirického šetření je zjistit postoje osob, jež se staly obětí násilného trestného činu, jejich prožívání a náhled na poskytovanou odbornou pomoc ze strany Policie České republiky a organizací, jež se danou problematikou zabývají. Dále si toto šetření klade za cíl zmapovat důvody chování, jednání a prožívání oběti. Dalším cílem je zjistit, zda oběti trestných činů mají důvěru k Policii České republiky a zodpovědět otázky s tím související.

5.2 Formulace výzkumných otázek a jejich zdůvodnění

Výzkumná otázka č. 1:

Mají oběti trestných činů důvěru v Policii České republiky?

Výzkumná otázka č. 2:

Jsou oběti trestných činů dostatečně informovány o možnosti odborné pomoci, a jakým způsobem tuto poskytovanou odbornou pomoc hodnotí?

Výzkumná otázka č. 3:

Vznikl v souvislosti se spácháním trestného činu u oběti nějaký patologický jev či nějaká další újma?

Zdůvodnění výzkumné otázky č. 1:

Jak již bylo uvedeno v teoretické části, práce Policie České republiky zastává nezastupitelnou a klíčovou úlohu při vyšetřování trestné činnosti, kdy se proces vyšetřování trestných činů odvíjí od skutečnosti, zda oběť dostojí oznamovací povinnosti, a skutečnost, že se trestný čin stal, oznámí Policii České republiky. A pokud trestný čin neoznámí, jaké k tomu měla oběť důvody.

Zdůvodnění výzkumné otázky č. 2:

Formulace druhé výzkumné otázky vychází z předpokladu, že oběť má zájem o poskytnutí odborné pomoci a takovou pomoc vyhledá, a to buď sama či na doporučení orgánu činného v trestním řízení – Policie České republiky. Dalším zjištěním pak bude samotné hodnocení konkrétní odborné pomoci.

Zdůvodnění výzkumné otázky č. 3:

Třetí výzkumnou otázkou zkoumáme, jakou újmu, a zdali vůbec, oběť utrpěla spácháním trestného činu. Újmy a patologické jevy zkoumáme ze tří pozic, a to zdravotní, psychické a partnerské.

5.3 Použité metody, techniky a postupy

Pro předkládanou bakalářskou práci byl zvolen kvantitativní výzkum, který byl proveden dotazníkovou metodou. Kombinovaný dotazník obsahuje celkem 24 otázek, z toho je 16 otázek uzavřených, 6 otázek polootevřených a 2 otázky otevřené. Prováděný výzkum probíhal u obětí sexuálního zneužívání a znásilnění.

Návratnost dotazníků byla 60 %. Všechny navrácené dotazníky byly úplně a správně vyplněné.

5.4 Charakteristika šetřeného souboru

Z jednotlivých metod výběru vzorku se v daných podmínkách jevílo nejvhodnější užití kombinace stratifikovaného a jednoduchého náhodného výběru.

Dotazník byl předložen ženám, 40 obětem sexuálního zneužívání a znásilnění. S oběťmi jsem se u většiny případů osobně nesetkala a vyplnění dotazníku bylo v elektronické podobě. Oběti sexuálního zneužívání a znásilnění jsou z internetových fór, které se touto problematikou zabývají, dále ze svépomocné skupiny zaměřené na tuto problematiku, jejíž členkou jsem se stala. Dále jsem získala respondentky kontaktováním Bílého kruhu bezpečí.

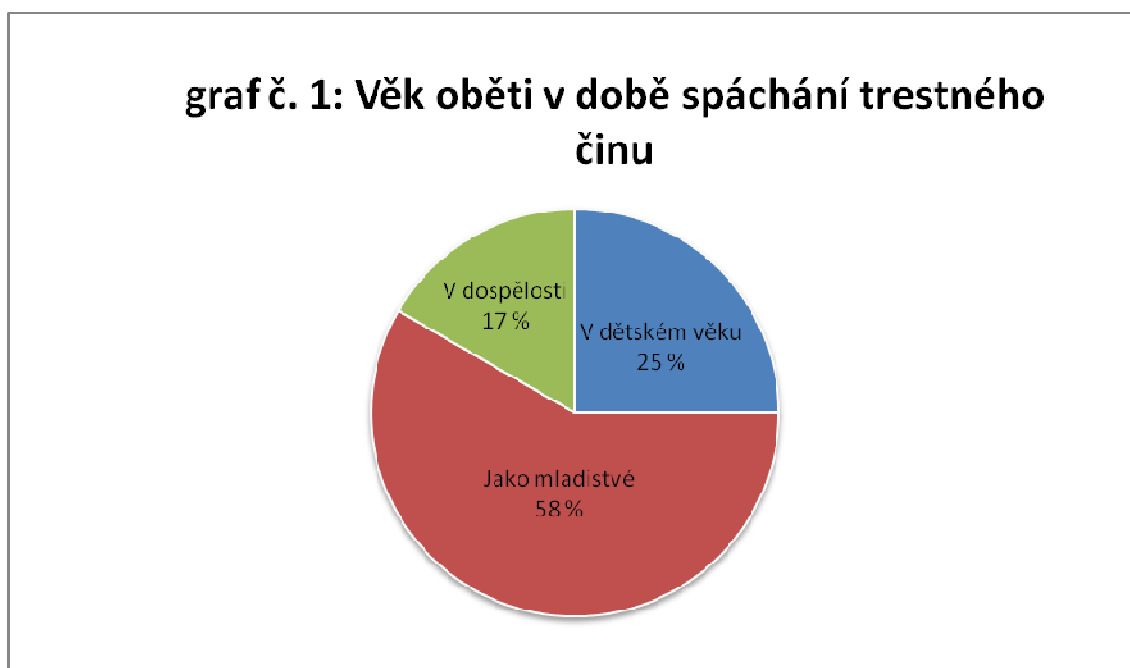
Všechny respondentky byly seznámeny s tím, že dotazník je zcela anonymní a dobrovolný. Návratnost dotazníků byla v počtu 24 z celkového počtu 40 dotazníků.

5.5 Analýza dat

V této kapitole budou analyzovány odpovědi na jednotlivé otázky dotazníku. Ke každé relevantní otázce bude připojen graf se znázorněním výsledku jednotlivých odpovědí. Na závěr každé analýzy bude připojen komentář.

1. otázka: **Kolik je Vám aktuálně let?** Jedná se o otevřenou otázku a dává respondentce možnost výběru. Tato otázka byla vybrána za účelem zjištění, jaké věkové skupiny jsou ochotny vyplnit dotazník. Z výsledku bylo zjištěno, že průměrný věk je 32,54 let, nejmladší respondentce bylo 15 let a nejstarší 83 let.

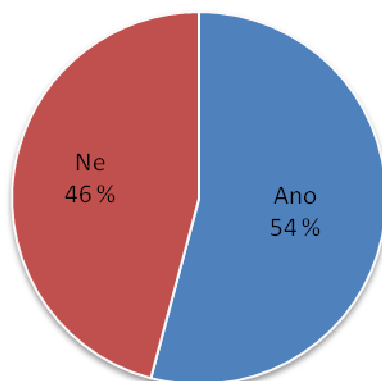
2. otázka: **Kdy jste se stala obětí trestného činu?** Byla položena pro zjištění, kdy došlo ke spáchání trestného činu s následujícím výsledkem:

Z grafického znázornění vyplývá, že se respondentky nejčastěji staly oběťmi sexuálního zneužívání a znásilnění v mladistvém věku (58 %).

3. otázka: **Řešila tuto událost Policie České republiky?** Toto je jedna z otázek, které byly vytvořeny za účelem zodpovězení první výzkumné otázky.:

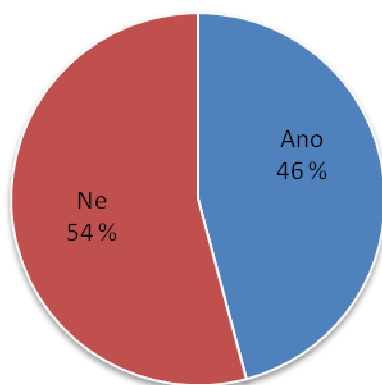
graf č. 2: Bylo vyšetřováno policií?

Z grafického znázornění vyplývá, že 54 % případů řešila Policie České republiky.

4. otázka: **Hlásila jste to na Policii České republiky?** Byla položena proto, aby bylo zjevné, že ne vždy musí být oběť oznamovatelem, aby událost byla řešena policií. Tato otázka také patří mezi jednu z otázek k zodpovězení první výzkumné otázky.

graf č. 3: Bylo hlášeno policii?

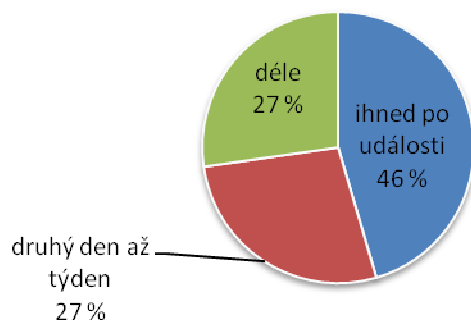

Z grafického znázornění vyplývá, že ve 46 % případech byla oběť oznamovatelem trestného činu.

5. otázka: **Pokud ano, v jakém časovém odstupu od události?** Tato otázka zjišťuje, po jak dlouhé době od spáchaného trestného činu nahlásí oběť tuto událost.

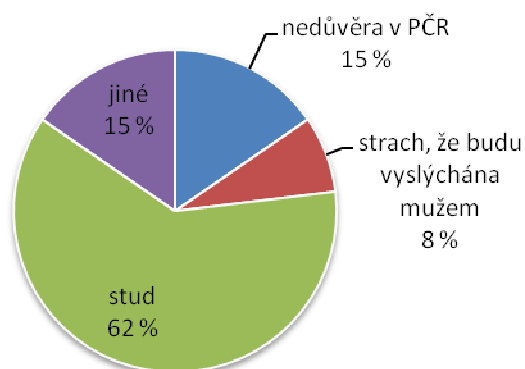
**graf č. 4: Po jaké době od spáchání
trestného činu to bylo hlášeno na
PČR?**

Z grafického znázornění vyplývá, že oběti událost hlásily nejčastěji ihned po spáchání trestného činu, a to ve 46 % případů.

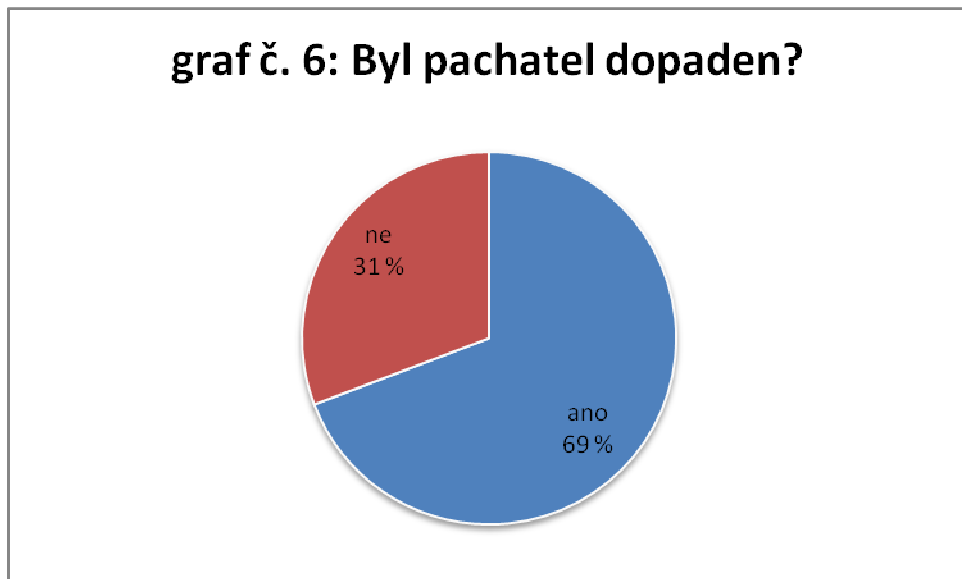
6. otázka: **Pokud jste to nehlásila na Policii České republiky, jaké jste k tomu měla důvody?** Zde se dozvídáme, jaký důvod měly oběti k tomu, že trestný čin nenahlásily, přičemž výsledky byly následující:

**graf č. 5: Jaké byly důvody nehlášení
na PČR?**

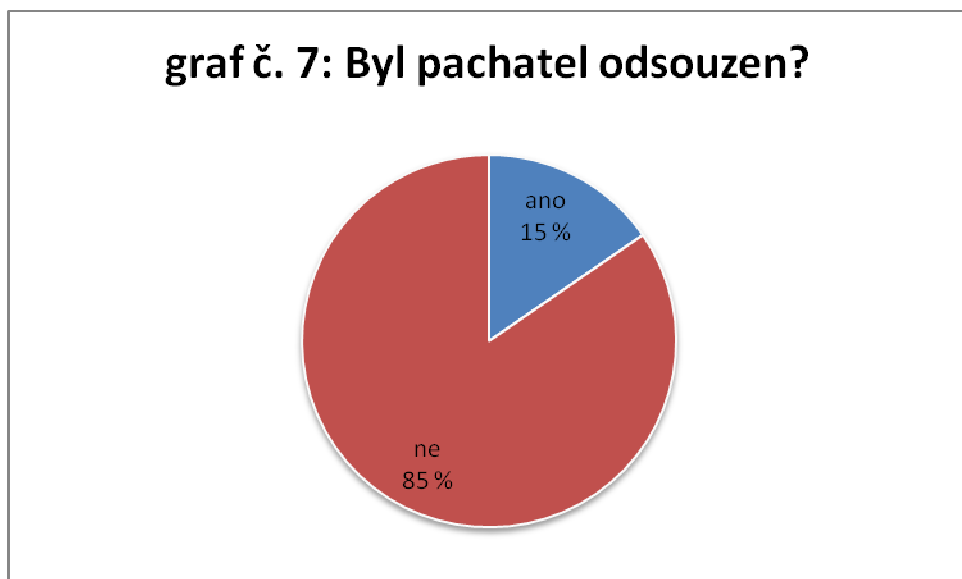
Z grafického znázornění vyplývá, že oběti událost nenahlásily v 62 %, jelikož se styděly. Jako jiný důvod, který byl ve výsledku 15 %, pak uváděly, že mají obavu z toho, že o události budou muset znovu hovořit anebo že je vůbec nenapadlo trestný čin nahlásit.

7. otázka: **Byl pachatel dopaden?**

Z grafického znázornění vyplývá, že v 69 % byl pachatel dopaden.

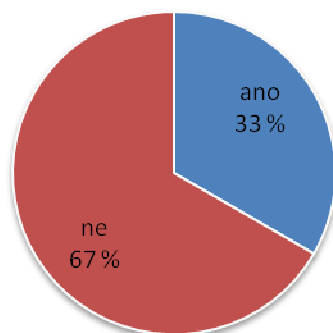
8. otázka: **Byl pachatel odsouzen?**

Z grafického znázornění vyplývá, že pachatel ve většině případů odsouzen nebyl, a to v celých 85 %.

9. otázka: **Byla Vám poskytnuta prvotní intervenční péče ze strany Policie České republiky?** Tato otázka byla položena za účelem zjištění, zda Policie České republiky pomáhá obětem trestných činů tím, že jim podá prvotní intervenční péči, přičemž z výsledků byl zjištěn následující výsledek.

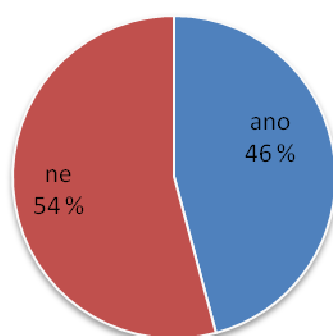
graf č. 8: Poskytla PČR prvotní intervenční péči?

Z grafického znázornění vyplývá, že v 67 % případů nebyla obětem poskytnuta Policií České republiky prvotní intervenční péče.

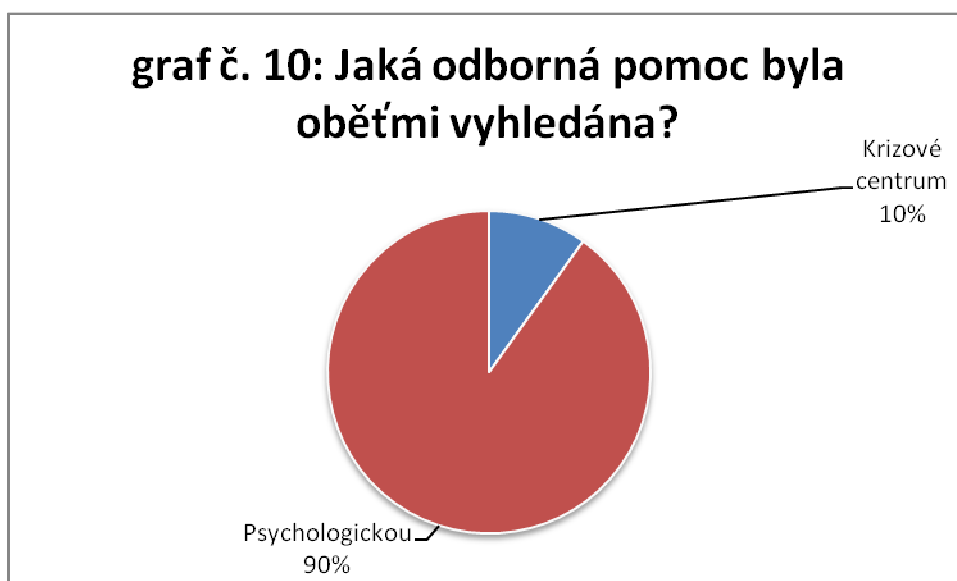
10. otázka: **Vyhledala jste jinou odbornou pomoc?** Tato otázka byla vytvořena pro zodpovězení další výzkumné otázky, přičemž výsledek lze znázornit takto:

graf č. 9: Vyhledaly oběti jinou odbornou pomoc?

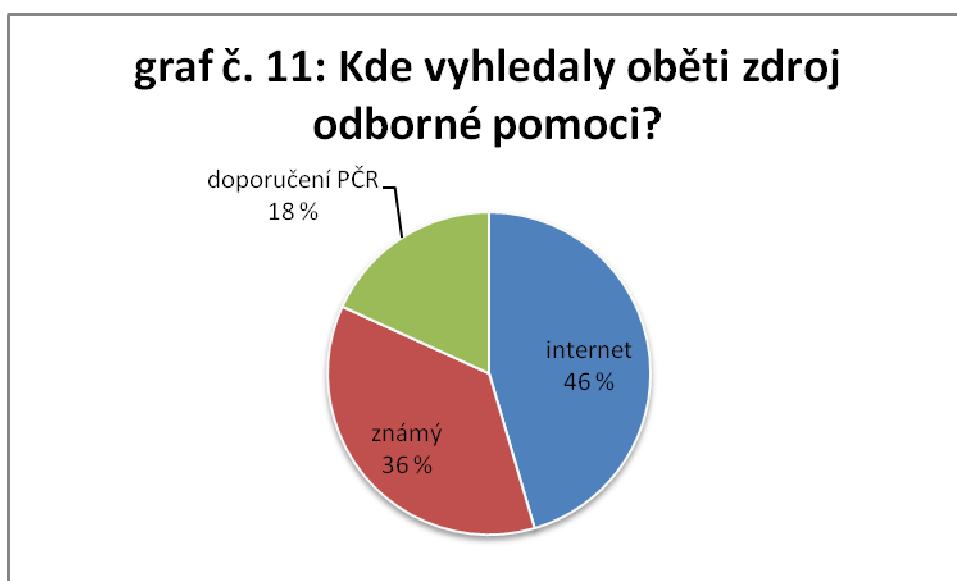
Z grafického znázornění vyplývá, že 54 % obětí nevyhledalo po spáchaném trestném činu jinou odbornou pomoc.

11. otázka: **Pokud ano, jakou?** Touto otázkou zjišťujeme, na jakou odbornou pomoc se oběti nejvíce obracejí, a bylo zjištěno následující:

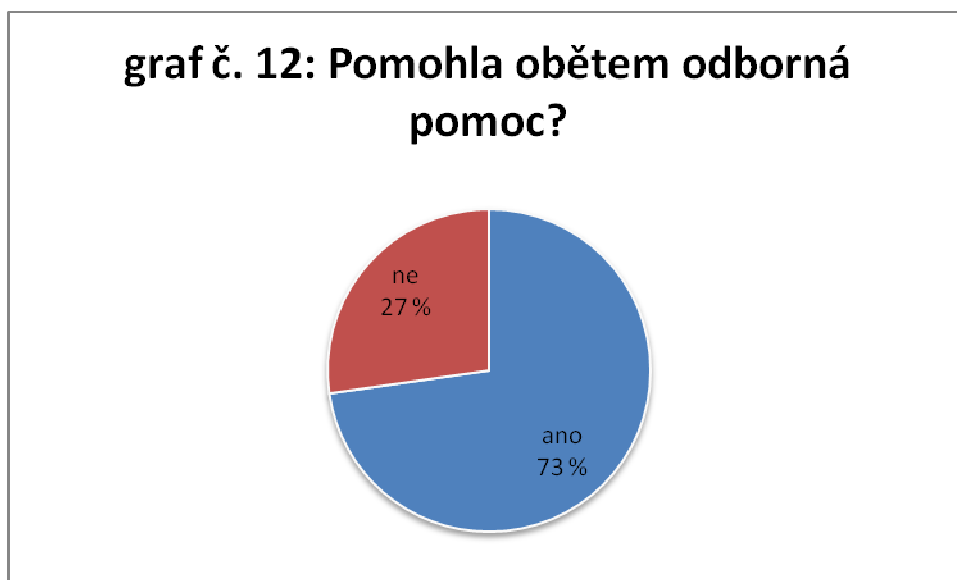
Z grafického znázornění vyplývá, že oběti vyhledávají spíše psychologickou pomoc, a to ve výsledku 90 %.

12. otázka: **Jakým způsobem jste vyhledala zdroj odborné pomoci?** Zde se dozvídáme, jakým způsobem oběti vyhledaly odbornou pomoc, a to s následujícím výsledkem:

Z grafického znázornění vyplývá, že 46 % obětí odbornou pomoc vyhledalo na internetu.

13. otázka: **Pomohlo Vám po „svěření se do péče“ odborné pomoci se s touto událostí lépe vyrovnat?** Tato otázka nám dává představu o tom, jak hodnotí oběti odbornou péči a zda jim odborná péče pomohla.

Z grafického znázornění vyplývá, že obětem „svěření do péče“ odborné pomoci pomohlo, a to v 73 %.

14. otázka: **Myslíte si, že je u nás dostatek možností odborné pomoci?** Dává nám představu, jaký je přehled informovanosti o možnostech odborné pomoci pro oběti a jak oběti individuálně hodnotí dostatek této pomoci.

Z grafického znázornění vyplývá, že je u nás dostatek odborné pomoci, neboť kladně na tuto otázku odpovědělo celých 71 % dotazových.

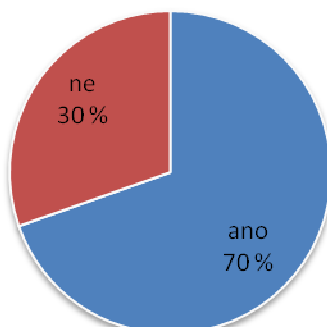
15. otázka: **Svěřila jste se s touto událostí svým blízkým?** Tato otázka nám sděluje, komu se oběť svěřila se spáchaným trestným činem, tedy s tím, že se stala obětí trestného činu, a to s následujícím výsledkem:

Z grafického znázornění vyplývá, že se oběti nejčastěji svěřují své rodině, a to v 53 % případů.

16. otázka: **Pokud ano, ulevilo se Vám nějakým způsobem?** Pomocí této otázky zjišťujeme, zda obětem pomáhá to, že se s touto událostí někomu svěřily, přičemž výsledky byly následující:

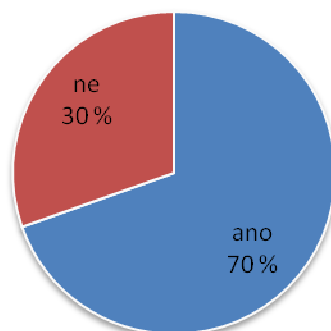
graf č. 15: Ulevilo se obětem po svěřením svým blízkým?

Z grafického znázornění vyplývá, že po tom, co se oběti svěřily svým blízkým, se jim v 70 % nějakým způsobem ulevilo.

17. otázka: **Pomohli Vám blízcí se s touto událostí vyrovnat?** Tato otázka zodpovídá, zda oběti dostaly od blízkých osob nějakou podporu, a to následujícím způsobem:

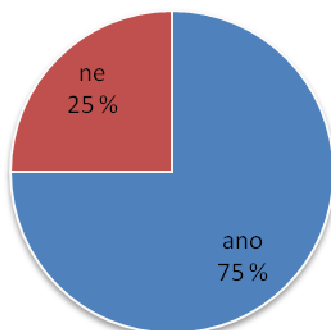
graf č. 16: Pomohli obětem blízcí se s událostí vyrovnat?

Z grafického znázornění vyplývá, že v 70 % pomohli blízcí oběti se s touto událostí vyrovnat.

18. otázka: **Měla jste kvůli této události nějaké zdravotní potíže?** Je první z otázek pro posledně stanovenou výzkumnou otázku, přičemž výsledky lze prezentovat takto:

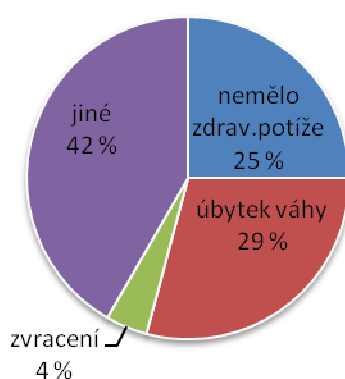
graf č. 17: Měla oběť zdravotní potíže po spáchání trestného činu?

Z grafického znázornění vyplývá, že 75 % obětí mělo kvůli spáchanému trestnému činu nějaké zdravotní potíže.

19. otázka: **Pokud ano, jaké?** Tato otázka specifikuje, jakou zdravotní újmu oběti utrpěly, a to následujícím způsobem:

graf č. 18: Jaké měly oběti zdravotní potíže?

Z grafického znázornění vyplývá, že kromě úbytku váhy a zvracení mělo 42 % obětí ještě jiné zdravotní komplikace. Nejčastěji se objevují gynekologická poranění, záněty a hematomy na těle.

20. otázka: **Měla jste po této události problémy v partnerském životě?** Touto otázkou zjišťujeme, jak se trestný čin odráží v partnerském životě oběti, kdy výsledek lze prezentovat následujícím způsobem:

Z grafického znázornění vyplývá, že 71 % obětí mělo po události problémy v partnerském životě.

21. otázka: **Pokud ano, jaké?** Tato otázka v dotazníku má za úkol specifikovat problémy v partnerském životě oběti, a to s následujícími výsledky:

Z grafického znázornění vyplývá, že nejčastější problémy v partnerském životě jsou takové, že v počtu 65 % se po události nechtěly na nikoho citově poutat, dále 18 %

respondentek mělo jiné partnerské problémy, mezi které patří například strach z odmítnutí, strach, že se už nikdo k oběti nebude chovat hezky anebo že s partnerem není schopna provádět orální sex, jelikož to po ní vyžadoval pachatel.

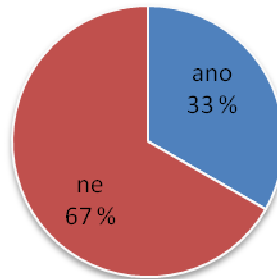
22. otázka: **Dostavily se po události nějaké psychické problémy, pokud ano, uveďte jaké?** Tato otázka nám sděluje, jak pracovala psychika oběti po spáchaném trestném činu, a to s následujícím výsledkem:

Z grafického znázornění vyplývá, že v 81 % měly oběti po spáchaní trestného činu nějaké psychické problémy. Mezi nejčastěji uváděné psychické problémy patří deprese, sebepoškozování, nenávisť ke svému tělu, noční můry a nespavost.

23. otázka: **Měla jste po této události problémy s alkoholem nebo s jinými návykovými látkami?** Účelem této otázky bylo zjištění, zda se u respondentek poté, co se staly obětí trestného činu, vyskytla nějaká forma patologického jevu či vznikla nějaká závislost, přičemž výsledek byl následující:

graf č. 22: Měly oběti problémy s alkoholem nebo jinými návykovými látkami?

Z grafického znázornění vyplývá, že v 67 % případů oběti neměly po události problémy s alkoholem nebo jinými návykovými látkami.

24. otázka: **Je něco, co byste zlepšila, co se týká odborné péče nebo práce Policie České republiky?** Tato otevřená otázka dává oběti možnost vyjádřit se o tom, co si myslí o institucích, které pomáhají obětem trestných činů. Co by zlepšila, a co naopak hodnotí kladně. Výsledky této otázky lze prezentovat následujícím způsobem.

Na tuto otázku odpovědělo 14 respondentek, přičemž nejčastěji se objevují odpovědi, kde oběti špatně hodnotí přístup Policie České republiky, neboť se při jednání s policisty cítily, jako by samy spáchaly trestný čin a měly by za to být odsouzeny. Policie České republiky s oběťmi jednala nevstřícně a necitlivě, a dokonce z některých odpovědí vyplývá skutečnost, že policisté mnohdy uváděli, že si za to oběť může sama. Některé respondenty dále uvedly, že nechápou, jak je možné, že když je pachatel dopaden, že již není následně odsouzen, a stěžují si na postup Policie České republiky při vyšetřování. Dále respondenty sdělují, že je pouze málo terapeutů, kteří jsou zaměřeni na tuto problematiku, neboť někteří se nedokážou do oběti náležitým způsobem vcítit. Pouze v jednom případě byla oběť spokojena s přístupem Policie České republiky, kdy navíc uvedla, že obdržela i důležité informace o kontaktních místech, kde lze získat odbornou pomoc.

5.4 Vyhodnocení (zodpovězení) výzkumných otázek

Výzkumná otázka č. 1: **Mají oběti trestných činů důvěru v Policii České republiky?**

K této stanovené výzkumné otázce se vztahuje otázka dotazníku č. 3, 4, 5, 6, 7, 8 a 9.

Ze zpracovaných dat vyplývá, že oběti se na Policii České republiky spíše obrací. Oběti, které trestný čin na Policii České republiky ohlásily, si pak spíše na práci policie stěžují. Z výsledků výzkumu vyplývá, že policisté se neumějí k obětem chovat, jednají necitlivě a nedůstojně. Ve velkém množství případů se pak dokonce stává, že se oběť při výslechu cítí jako pachatel. Policisté obětem sdělují, že si za to mohou samy, že pachatele vyprovokovaly. Celkově tedy oběti trestných činů důvěru v Policii České republiky nemají, jelikož s ní mají špatné zkušenosti.

Výzkumná otázka č. 2: Jsou oběti trestných činů dostatečně informovány o možnosti odborné pomoci, a jakým způsobem tuto poskytovanou odbornou pomoc hodnotí?

K této výzkumné otázce se vztahují otázky č. 10, 11, 12, 13 a 14.

Z výsledků zpracovaných dat vyplývá, že oběti odbornou pomoc spíše nevyhledávají, neboť si myslí, že odborná pomoc je pro ně zbytečná, a raději se s tímto negativním zážitkem pokusí vyrovnat samy. Osoby, které odbornou pomoc vyhledávají, pak volí spíše pomoc psychologů a z výsledků vyplývá, že jsou s jejich prací spokojeny. Několik obětí by uvítalo více svépomocných skupin a lepší kvalifikaci psychologů a uvádí, že by se měli lépe umět vcítit do role oběti. Celkově jsou však oběti dobře informovány o možnostech odborné pomoci a využívají i dostupné zdroje, kde mohou odbornou pomoc najít.

Výzkumná otázka č. 3: Vznikl v souvislosti se spácháním trestného činu u oběti nějaký patologický jev či nějaká další újma?

K této výzkumné otázce se vztahují otázky č. 18, 19, 20, 21, 22 a 23.

Z výsledků zpracovaných dat vyplývá, že oběti utrpěly po spáchání trestného činu nějakou zdravotní újmu. Mezi nejčastější zdravotní potíže patří gynekologická poranění, výtoky, bolesti v podbříšku a různé pohmožděny. Dále ve spoustě případů pak utrpěly oběti následkem trestného činu nějakou újmu psychickou. Mezi tyto újmy se řadí hlavně

deprese, nespavost, strach, posttraumatická stresová porucha, sklony k sebepoškození a pokusy o sebevraždu. Trestný čin znamenal u obětí také velký zásah do jejich partnerského života. Nemohly mít s partnerem pohlavní styk, nechtěly se na nikoho citově poutat a dále uvádí i různé sexuální bloky. Pozitivní je, že oběti po spáchání trestného činu spíše nepodlehly alkoholu nebo jiným návykovým látkám.

Závěr

Bakalářská práce blíže otevřela problematiku obětí trestných činů. V první části bakalářské práce poukazuji na role obětí trestných činů a na to, jaké má oběť postavení ve společnosti. Dříve byla oběť postavena do pozadí a psychologové se zabývali spíše osobou pachatele. Toto se však v poslední době změnilo, a to zejména zákonem č. 45/2013Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů, neboť tento zákon se soustředí zejména na oběti trestných činů, na jejich práva a povinnosti a též rozlišuje druhy obětí.

Dále zde nalezneme pojem viktimologie, která se zabývá naukou o obětech a představuje viktimogenní situace a faktory. Zabývá se tím, jak oběť prožívá spáchaný trestný čin, jaké má možnosti, kam se obrátit se žádostí o pomoc. Dále se bakalářská práce zabývá interakcí mezi obětí a pachatelem trestného činu, jakož i pachatelem samotným. Zaměřuje se na důvody páchaní trestné činnosti, zkoumá, zda jsou nějaké možnosti, jak páchaní trestné činnosti zabránit. V neposlední řadě je pojednáno o práci Policie České republiky a dalších institucích zabývajících se pomocí obětem trestným činům.

Ve druhé, empirické části bakalářské práce byl proveden kvantitativní výzkum u obětí sexuálního zneužívání a znásilnění, kdy byly položeny tři výzkumné otázky, jež si kladly za cíl zjistit jednak míru důvěry těchto osob v Policii České republiky, jednak informovanost o možnosti odborné pomoci, její hodnocení a v neposlední řadě bylo cílem zjistit, zda v souvislosti se spáchaním trestného činu u oběti vznikl nějaký patologický jev či nějaká další újma.

Z výsledků provedeného výzkumu vyplynulo, že oběti sexuálních trestných činů trpí patologickými jevy, jakož i dalšími újmami na zdraví nebo minimálně problémy v partnerském životě a soužití. Na druhé straně bylo zjištěno, že oběti jsou dostatečně informovány o možnostech odborné pomoci, kterou však spíše nevyužívají, jelikož se stydí a chtějí se s touto událostí vyrovnat samy. Dále z výsledků výzkumu vyplývá, že oběti, které trestný čin na Policii České republiky ohlásily, si pak spíše na práci policie stěžují, přičemž jako důvody uvedly, že policisté se neumějí k obětem chovat, jednají necitlivě a nedůstojně. Oběti pak ve většině případů uvádí, že mají pocit, že se při výslechu cítí jako pachatelé. Současně bylo zjištěno, že policisté často obětem sdělují, že si za to mohou samy, že pachatele vyprovokovaly a podobně. Celkově lze

konstatovat, že oběti trestných činů důvěru v Policii České republiky nemají, a to z důvodu negativních zkušeností.

Z výsledků shora uvedených vyplývá doporučení pro praxi spočívající v nutnosti zkvalitnění metodiky práce Policie České republiky, pokud jde o oblast týkající se jednání a práce s oběťmi trestných činů. Rovněž lze konstatovat potřebu psychologického výcviku policistů, a to na všech služebních úrovních, neboť v prvotním stádiu trestního řízení se do kontaktu s oběťmi trestných činů dostávají nejen elitní kriminalisté a vyšetřovatelé zabývající se předmětnou násilnou trestnou činností, ale též policisté, kterým je trestná činnost oznámena, a jsou tedy prvotním článkem celého procesu trestního řízení, včetně prvotního kontaktu s oběťmi trestného činu.

Závěrem musím s politováním konstatovat, že jsem od výzkumu očekávala, že oběti trestných činů budou více spokojeny s postupem a prací Policie České republiky a ve větší míře budou následně vyhledávat odbornou pomoc mezi psychology nebo v krizových centrech. Pokud jde o výskyt patologických jevů, jakož i další způsobené újmy, psychického či fyzického charakteru, toto je zřejmě nedílnou součástí tak negativního zážitku, jakým zkušenost s pachatelem násilného trestného činu sexuálního charakteru bezesporu je.

Současně však závěrečná část práce otvírá směr, kterým by bylo možné předmětné téma dále rozpracovat a navázat na její výstup.

Použitá literatura

Knižní prameny a publikace

BECKSKY, S. 2008. *Kinder – Jugendpolitik, Kinder – und Jugendhilfe in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn: IJAB.

ČÍRTKOVÁ, L. 1998. *Kriminální psychologie*. Praha: Eurounion. ISBN 80-85858-70.

ČÍRTKOVÁ, L. 2006. *Policejní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 80-86898-73-3.

ČÍRTKOVÁ, L. 2004. *Forezní psychologie*. Pelhřimov: Aleš Čeněk. ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. a kol. 2007. *Pomoc obětem a svědkům trestných činů*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2014-2.

GILLERNOVÁ, I., BOUKALOVÁ, H. a kol. 2006. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. Praha: Karolinum. ISBN 80-246-1293-3.

GÖPPINGER, H. 1998. *Kriminologie*. München: C. H. Beck.

HOUBOVÁ, D. a kol. 2002. *Psychologie pro právníky*. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-100-7.

KLIMEŠ, L. 1998. *Slovník cizích slov*. Praha: Pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-267106.

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. 2001. *Kriminalistika*. Praha: C. H. Beck ISBN 80-7179-362-0.

NETÍK, K., NETÍKOVÁ, D., HÁJEK, S. 1997. *Psychologie v právu*. Praha: C. H. Beck ISBN 80-7179-177-6.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. a kol. 2004. *Kriminologie*. Praha: Aspi. ISBN 978-80-7357-377-5.

SPURNÝ, J. 1996. *Psychologie násilí*. Praha: Eurounion. ISBN 80-858-30-4.

SPURNÝ, J. 2003. *Psychologie výslechu*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-846-5.

VITOUŠOVÁ, P. 1995. *K problematice obětí trestných činů*. Praha: Bílý kruh bezpečí

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník

Internetové zdroje

Stránky zaměřené proti předsudkům a diskriminaci z důvodu psychiatrického onemocnění. Stopstigma. [online]. [cit. 2014-07-15]. Dostupný z: <http://www.stopstigma.cz/neuroticke-poruchy-reakce-na-stres-a-poruchy-prizpusobeni.html>.

Příloha: Dotazník k výzkumu

Dobrý den, jmenuji se Michaela Paulová, jsem studentka Pražské vysoké školy psychosociálních studií. Provádím výzkum, který se zabývá problematikou násilných trestných činů zejména obětí sexuálního zneužívání a znásilnění. Tento výzkum je součástí mé bakalářské práce. Chtěla bych Vás proto poprosit, abyste věnovali pár minut svého času vyplnění dotazníku, který je naprosto anonymní a dobrovolný. Mám s touto problematikou své osobní zkušenosti, proto bych Vás chtěla tímto poprosit o krátkou spolupráci, kde bych se chtěla dozvědět, jak naopak Vy snášíte žít s touto „špatnou“ zkušeností. Předem Vám moc děkuji za vyplnění.

- 1) Kolik je Vám aktuálně let?

- 2) Kdy jste se stala obětí trestného činu?
  - a) v dětském věku
  - b) jako mladistvá
  - c) v dospělosti

- 3) Řešila tuto událost Policie České republiky?
  - a) ano
  - b) ne

- 4) Hlásila jste to Policii České republiky?
  - a) ano
  - b) ne

- 5) Pokud ano, v jakém časovém odstupu od události?
  - a) ihned po události
  - b) druhý den až týden
  - d) déle

- 6) Pokud jste to nehlásila na Policii České republiky, jaké jste k tomu měla důvody?
  - a) stud

- b) nedůvěra v Policii České republiky
- c) strach, že budu vyslýchána mužem
- d) jiné – jaké?

7) Byl pachatel dopaden?

- a) ano
- b) ne

8) Byl pachatel odsouzen?

- a) ano
- b) ne

9) Byla Vám poskytnuta prvotní intervenční pomoc ze strany Policie České republiky?

- a) ano
- b) ne

10) Vyhledala jste jinou odbornou pomoc?

- a) ano
- b) ne

11) Pokud ano, jakou?

- a) psychologickou
- b) linku důvěry
- c) krizové centrum
- d) jinou – jakou?

12) Jakým způsobem jste vyhledala zdroj odborné pomoci?

- a) internet
- b) známý
- c) doporučení ze strany Policie
- d) jiný – jaký

13) Pomohlo Vám „svěření se do péče“ odborné pomoci se s touto událostí lépe vyrovnat?

- a) ano
- b) ne

14) Myslíte si, že je u nás dostatek možností odborné pomoci?

- a) ano
- b) ne

15) Svěřila jste se s touto událostí svým blízkým?

- a) ano, rodině
- b) ano, partnerovi
- c) ano, přátelům
- d) ne

16) Pokud ano, ulevilo se Vám nějakým způsobem?

- a) ano
- b) ne

17) Pomohli Vám blízcí se s touto událostí vyrovnat?

- a) ano
- b) ne

18) Měla jste kvůli této události nějaké zdravotní potíže?

- a) ano
- b) ne

19) Pokud ano, jaké?

- a) zvracení
- b) průjemy
- c) úbytek váhy
- d) jiné, jaké

20) Měla jste po této události problémy v partnerském životě?

- a) ano
- b) ne

21) Pokud ano, uveďte jaké.

- a) nemohla jsem s partnerem mít pohlavní styk
- b) nechtěla jsem se na nikoho citově poutat
- c) jiné – jaké
- d) nechci odpovédět

22) Dostavily se po události nějaké psychické problémy? Uveďte jaké.

- a) ano
- b) ne

23) Měla jste po této události problémy s alkoholem nebo s jinými návykovými látkami?

- a) ano
- b) ne

24) Je něco, co by se dalo zlepšit, co se týká odborné péče nebo práce Policie České republiky? (Prosím napište)

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno a příjmení autora: Michaela Paulová
Studijní program: Sociální politika a sociální práce
Studijní obor: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapií
Název práce: Práce s oběťmi trestných činů
Počet stran (bez příloh): 55
Celkový počet stran příloh: 4
Počet titulů české literatury a pramenů: 17
Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 2
Počet internetových odkazů: 1
Vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová
Rok dokončení práce: 2014

**Posudek vedoucího bakalářské práce
na Pražské vysoké škole psychosociálních studií**

Jméno a příjmení studentky: Michaela Paulová
Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii
Název práce: Práce s oběťmi trestných činů
Vedoucí práce: Mgr. Alena Plocová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh): 57
Počet stránek příloh: 4
Počet titulů v seznamu literatury: 19

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	X			
--	---	--	--	--

Oborová přílehlavost tématu

		X		
--	--	---	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

	X			
--	---	--	--	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

		X		
--	--	---	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

			X	
--	--	--	---	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

			X	
--	--	--	---	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

	X			
--	---	--	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		X		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	X			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

	X			
--	---	--	--	--

Naplnění cílů práce

	X			
--	---	--	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	X			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

	X			
--	---	--	--	--

** 0 – nehodnoceno; 1 – výborně; 2 – velmi dobře; 3 – dobře; 4 – neprospěl/a

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

	X			
--	---	--	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

	X			
--	---	--	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

1. Uvedte, na základě zjištěných závěrů, konkrétní koncepci týkající se zkvalitnění metodiky práce Policie České republiky v dané oblasti.
2. Popište, jakým způsobem probíhá psychologická pomoc, jež je obětím trestné činnosti v případě zájmu k dispozici.

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Bakalářská práce pojednává o obětech trestné činnosti se zaměřením na práci s oběťmi násilných trestných činů. Teoretická část práce nabízí srozumitelný vhled do dané problematiky a část empirická si klade za cíl zjistit postoje obětí trestných činů, jejich prožívání, jakož i náhled na poskytovanou odbornou pomoc, a to prostřednictvím stanovených výzkumných otázek. Zpracování získaných dat, jakož i interpretace závěrů je na velmi dobré úrovni.

Autorka rovněž prokázala schopnost pracovat s dostupnou literaturou, velmi poutavě a srozumitelně popsala danou problematiku, kdy v práci prezentovala i své zkušenosti a poznatky, jež získala v souvislosti s výkonem svého povolání. Z předkládané práce je zřejmá znalost dané tematiky, jakož i orientace v kontextech zkoumané problematiky.

Počet kapitol odpovídá rozsahu bakalářské práce a jejich obsah zcela vystihuje podstatu názvu jednotlivých kapitol.

Autorka prokázala schopnost vlastního přístupu, kdy součástí práce je vlastní zjištění, celkové zhodnocení a též doporučení pro praxi.

Po formální a stylistické stránce lze předkládanou bakalářskou práci, až na drobné nedostatky (formální chyby v označení citací, úprava textu a nejednotný styl písma), hodnotit jako velmi kvalitní.

Celkově práci hodnotím velmi dobře a doporučuji k obhajobě.

Doporučení k obhajobě: **doporučuji**/~~nedoporučuji~~*

Navrhovaná klasifikace: **velmi dobře**

Datum, podpis: V Praze dne 21. 8. 2014

Mgr. Alena Plocová

*
nehodící se, škrtněte

Posudek oponenta bakalářské práce na Pražské vysoké škole psychosociálních studií

Jméno a příjmení studenta/-tky: Michaela Paulová

Obor studia: Sociální práce se zaměřením na komunikaci a aplikovanou psychoterapii

Název práce: Práce s oběťmi trestných činů

Oponent* práce: Mgr. Michaela Titmanová

Technické parametry práce:

Počet stránek textu (bez příloh):55

Počet stránek příloh: 4

Počet titulů v seznamu literatury: 17 české literatury, 2 zahraniční literatury, 1 internetový odkaz

0**	1	2	3	4
-----	---	---	---	---

Výběr tématu

Závažnost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Oborová příléhavost tématu

	1			
--	---	--	--	--

Originalita tématu a jeho zpracování

			3	
--	--	--	---	--

Formální zpracování

Jazykové vyjádření (respektování pravopisné normy, stylistické vyjadřování, zvládnutí odborné terminologie)

	1			
--	---	--	--	--

Práce s odbornou literaturou a prameny (citace, parafráze, odkazy, dodržení norem pro citace, cizojazyčná literatura)

	1			
--	---	--	--	--

Formální zpracování (jasnost tématu, rozčlenění textu, průvodní aparát, poznámky, přílohy, grafická úprava)

		2		
--	--	---	--	--

Metody práce

Vhodnost a úroveň použitých metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití výzkumných empirických metod

		2		
--	--	---	--	--

Využití praktických zkušeností

	1			
--	---	--	--	--

Obsahová kritéria a přínos práce

Přístup autora k řešené problematice (samostatnost, iniciativa, spolupráce s vedoucím práce)

0				
---	--	--	--	--

Naplnění cílů práce

		2		
--	--	---	--	--

Vyváženost teoretické a praktické části v daném tématu

	1			
--	---	--	--	--

Návaznost kapitol a subkapitol

		2		
--	--	---	--	--

Dosažené výsledky, odborný vklad, použitelnost výsledků v praxi

		2		
--	--	---	--	--

Vhodnost prezentace závěrů práce (publikace, referáty, apod.)

		2		
--	--	---	--	--

Otázky a náměty k diskusi při obhajobě:

Vidí studentka možnosti dalšího rozpracování a navázání na zpracované téma? Příp. jakým směrem?

Celkové hodnocení práce (klady, nedostatky):

Studentka ve své bakalářské práci zpracovává téma „Práce s oběťmi trestných činů“. Název práce je velmi široký, proto možná čtenáře překvapí obsah bakalářské práce, který je zaměřen hlavně na seznámení čtenáře s pojmem **viktimologie, viktimizace, vymezuje pojem oběť, pachatel trestných činů**. Autorka v 2. kapitole teoretické části nazvané **Oběti trestných činů** pojednává o jednání s obětí trestného činu. A v podstatě jen strana 31 – 35 v teoretické části se věnuje pomoci obětem trestných činů, tedy práci s nimi. Z tohoto hlediska považuji název práce, resp. obsah práce jako ne plně přiléhavý názvu a čtenář může být zklamán, že se o práci jako takové, s obětí trestného činu, dočte cca na 10 stranách.

Nicméně, odhlédneme-li od této skutečnosti, je práce zpracována se značným osobním zaujetím, což podtrhuje skutečnost, že studentka vychází ze své praktické zkušenosti, pracovníka Policie ČR. Studentka ve své bakalářské práci prokazuje schopnost propojení svých praktických zkušeností s teoretickými znalostmi a v určité míře i zasazení do rámce psychosociální pomoci obětem trestných činů.

V praktické části studentka realizuje kvantitativní šetření pomocí dotazníků s uzavřenými a otevřenými otázkami.

Cílem výzkumu bylo pak zjistit: „Cílem empirického šetření je zjistit postoje osob, jež se staly obětí násilného trestného činu, jejich prožívání a náhled na poskytovanou odbornou pomoc ze strany Policie České republiky a organizací, jež se danou problematikou zabývají. Dále si toto šetření klade za cíl zmapovat důvody chování, jednání a prožívání oběti. Dalším cílem je zjistit, zda oběti trestných činů mají důvěru k Policii České republiky a zodpovědět otázky s tím související.“. Citováno ze s. 37 BP.

Dále studentka na s. 54 uvádí cíle: „...kdy byly položeny tři výzkumné otázky, jež si kladly za cíl zjistit jednak míru důvěry těchto osob v Policii České republiky, jednak informovanost o možnosti odborné pomoci, její hodnocení a v neposlední řadě bylo cílem zjistit, zda v souvislosti se spácháním trestného činu u oběti vnikl nějaký patologický jev či nějaká další újma.

Cíle výzkumu mi jako čtenářce nebyly z výše uvedeného popisu dostatečně jasné. Zjišťovaly se postoje, nebo důvěra, zmapovat důvody chování??

Navíc ve výzkumné části kvantitativního designu postrádám hypotézy. Prosím o doplnění a upřesnění u obhajoby BP.

Doporučení k obhajobě: doporučuji

Navrhovaná klasifikace: velmi dobře

Datum, podpis:

